

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Kompetanse i å avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn.

Competence to discover violence and sexual abuse against children.

Kandidatnummer: 498 & 565

BACH301

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Veileder: Kristine Hjelle

Innleveringsdato: 25.05.2022

Antall ord: 14010

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.*

Forord

Bacheloroppgaven er det siste vi gjør som studenter på barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen på Vestlandet. Det har vært tre krevende og lærerike studieår. Vi har lagt ned mange timers arbeid i denne avsluttende oppgaven og ville ikke vært foruten den kunnskapen vi har tilegnet oss i løpet av prosessen.

Vi vil starte med å rette en takk til vår veileder Kristine Hjelle som har gitt oss ærlige og konstruktive tilbakemeldinger i prosessen. Uten deg hadde vi nok tatt oss vann over hodet. Takk for at du har sørget for at vi har hatt beina plantet på riktig sted.

Videre vil vi rette en spesiell takk til våre informanter for engasjementet til å bidra i vår undersøkelse. Takk for at dere tok dere tid til å svare, var modig og ga oss utfyllende og ærlige svar. Svarene deres har bidratt til at vi leverer en oppgave vi er stolte av å presentere.

Til sist må vi takke hverandre, for at vi har holdt ut, løftet hverandre opp når motivasjonen har vært nede, og for at vi sammen har stått på i prosessen. Vi har lært hverandre å kjenne, hatt gode samtaler, refleksjonsrunder i fellesskap og utfylt hverandre.

Tusen takk!

Abstract

Key word: violence, sexual abuse, competence.

The purpose of this assignment is to study the competence for the kindergarten staff to discover children who are exposed for violence and sexual abuse.

Children who live with this kind of neglect can be exposed to serious health problems that may damage them for life.

The kindergarten staff can make a difference by using their knowledge, competence and reaction. According to The Framework for Kindertartens (2017) shall the staff have knowledge about children who are exposed to violence and sexual abuse, as well as knowing how to prevent and discover it.

The research question of this study is “Which competence have the kindergarten teachers to uncover and report concern for children who are exposed for violence and sexual abuse?”. To answer this question, we used a qualitative methodology in our study.

We designed a qualitative questionnaire with open questions and invited five participants; three kindergarten teachers and two external informants who work with child welfare.

All participants in the study contributed with their reply. Our study shows from their replies that kindergarten teachers have the knowledge to uncover and report concern for children who are exposed to violence and sexual abuse, but the belief in their competence is based on experience. The study also shows that there might be a need for skills development, because the competence can be different in Norwegian kindertartens.

Innhold

Forord	2
Abstract	3
1.0 Innledning.....	6
1.1 Valg av tema	6
1.2 Valg av problemstilling.....	7
1.3 Oppgavens oppbygning	7
2.0 Begrepsavklaring.....	7
3.0 Rammeverk	8
3.1 Opplysningsplikt	8
3.2 Taushetsplikt	9
3.3 FNs Barnekonvensjon - Barnets beste	9
4.0 Faglig perspektiv	9
4.1 Hva er vold og seksuelle overgrep?	9
4.1.1 Vold	10
4.1.2 Seksuelle overgrep.....	10
4.2 Pedagogiske verktøy	11
4.2.1 Observasjon	11
4.2.2 Samtale med barn	11
4.2.3 Foreldresamarbeid	12
4.2.3 Veiledning og kompetanseheving	13
4.3 Barnehagelærerens kompetanse.....	14
4.3.1 Handlingskompetanse.....	14
4.3.2 Profesjonsetikk	16
4.3.3 Relasjoner; sensitive voksne og syn på barn	16
4.3.4 Identifisering med foreldre	17
4.3.5 Pedagogisk grunnsyn og taus kunnskap.	18
4.3.6 Samarbeid mellom barnehage og barneverntjenesten	19
5.0 Metode.....	20
5.1 Metodekritikk.....	20
5.2 Etske hensyn, anonymisering og taushetsplikt	21
5.3 Informasjonsskriv til informanter	22

5.4 Valg av informanter	22
5.6 Analyse	23
6.0 Presentasjon av funn	24
6.1 Tilstedeværelse, nærvær og trygge voksne	24
6.2 Observasjon og samtale med barn og voksne	25
6.3 Handlingskompetanse, fagkunnskap og kompetanseheving.....	28
7.0 Drøfting	31
7.1 Kompetanse i å avdekke barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep.....	31
7.2 Kompetanse knyttet til å melde bekymring ved vold og seksuelle overgrep.....	35
7.3 Hva hindrer oss i å handle?	41
8.0 Avslutning	43
9.0 Litteraturliste	45
10.0 Vedlegg	47
10.1 Vedlegg 1: Informasjonsskriv til barnehagelærere	47
10.2 Vedlegg 2: Informasjonsskriv til faginstanser	49

1.0 Innledning

“Mange barn er utsette for og lever med omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, men blir svikta av dei som møter dei i deira kvardag utanfor heimen” (Nordhaug, 2018).

Inge Nordhaug setter ord på hvor viktig det er at utsatte barn møter voksne i barnehager som har kompetanse i å avdekke omsorgssvikt og melde bekymring til barneverntjenesten. Nordhaug (ref. i Hvidsten, 2021, s. 73) skriver at omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep er et av de største helseproblemene vi har, og at det kan være svært alvorlig dersom barn som utsettes for dette ikke får den hjelpen og beskyttelsen de har behov for. Det vil si at hvis denne form for omsorgssvikt avdekkes allerede når barna går i barnehage, kan det utgjøre en forskjell for de utsatte barnas fremtid. I følge FHI (2020) vokser om lag 1 av 20 barn og unge opp under forhold preget av vold, 1 av 5 jenter og 1 av 14 gutter har opplevd seksuelle overgrep i barne- og ungdomsårene. Som utdannet barnehagelærer har man en unik mulighet til å avdekke barn som lever i vanskelige livssituasjoner på et tidlig tidspunkt. For å være i stand til å avdekke og handle hensiktsmessig til det beste for barnet er det et behov for kunnskap og kompetanse. I henhold til rammeplan for barnehager skal personalet ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.11)

1.1 Valg av tema

Sitatet fra Nordhaug gjør inntrykk på oss som studenter, og vi kjenner på en usikkerhet knyttet til tema. Med denne oppgaven ønsker vi å heve vår kompetanse for å kunne ivareta og ikke svikte barn som blir utsatt for omsorgssvikt, vold eller seksuelle overgrep. Begrepet omsorgssvikt er omfattende, vi har derfor valgt å avgrense oppgaven til barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Ved å belyse et sårbart tema og samtidig sette fokus på hvor viktig det er å inneha nok kompetanse og mot til å handle, håper vi at oppgaven også kan bidra til å inspirere andre barnehagelærere til å søke mer kunnskap. I dette arbeidet blir man aldri ferdig utlært, og man må selv gjøre en innsats for å heve kompetansen. Økt kompetanse hos den enkelte barnehagelærer kan bidra til at man blir tryggere i egen vurdering og handlingsevne.

På bakgrunn av dette ønsker vi å undersøke hvilke kompetanser som er viktig for å være i stand til å avdekke og melde bekymring til barneverntjenesten, for barn som blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Vi støtter oss til relevant faglitteratur, og ved hjelp av kvalitativ metode

undersøker vi barnehagelærere sin opplevelse av egen kompetanse og hva de ser på som viktig i arbeidet. I tillegg får vi informanter fra to faginstanser sitt blikk på hvordan kompetansen er ute i feltet, og hva de vektlegger som viktig.

1.2 Valg av problemstilling

For å belyse tema har vi valgt følgende problemstilling;

«Hvilke kompetanser har barnehagelærere knyttet til å avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?».

Vi har valgt å bruke yrkestittel barnehagelærer i oppgaven, dette fordi det er denne tittelen som ligger til grunn uavhengig av om man har en stilling som barnehagelærer eller pedagogisk leder. En barnehagelærer er forpliktet til å følge barnehagens mandat slik det er beskrevet i barnehageloven og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Hennum & Østrem, 2016, s. 45).

1.3 Oppgavens oppbygning

I oppgaven vil vi starte med å avklare sentrale begreper, deretter presenterer vi relevant rammeverk knyttet til vår problemstilling. Videre presenterer vi faglitteratur om vold og seksuelle overgrep før vi går i dybden på viktige kompetanser, og verktøy man kan og bør bruke i arbeid med barn som blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Deretter presenterer vi en beskrivelse av kvalitativ metode hvor vi undersøker kompetansen til barnehagelærere og hvordan faginstanser opplever kompetansen som er ute i barnehagefeltet. Informantenes svar blir presentert, deretter drøfter vi våre funn opp mot faglitteraturen. Til slutt har vi en oppsummerende avslutning av oppgaven i sin helhet.

2.0 Begrepsavklaring

I dette kapittelet presenterer vi kort sentrale begreper som går igjen i vår oppgave.

Kompetanse stammer fra latinsk “competere:” og innebærer å kunne, å være i stand til, og svare til (Nygren, s.91-92).

Avdekke: I denne oppgaven tolker vi det å avdekke som systematisk arbeid for å oppdage barn som blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep.

Melde bekymring: I denne oppgaven tolker vi det å melde bekymring som å ivareta opplysningsplikten og henvende seg til barneverntjenesten eller politi ved mistanke om vold eller seksuelle overgrep.

Vold innebærer både fysisk og psykisk mishandling. Dersom det utøves vold mot barn kalles det barnemishandling (Nordhaug ref. i Hvidsten, 2021, s. 75).

Seksuelle overgrep er all seksuell handling mot barn, som barn ikke er i stand til å samtykke til. Den mest kjente definisjonen på seksuelle overgrep stammer fra Henry Kempe (1968), han sier at «seksuelle overgrep er handlinger som barn blir utsatt for, som barnet ikke forstår, ikke er modent for og ikke kan samtykke til» (ref. i Nordhaug, 2018, s. 38).

Pedagogiske verktøy innebærer i denne oppgaven å benytte seg av hensiktsmessige verktøy som observasjon, samtaler med barn, veiledning og kompetanseheving.

Handlingskompetanse innebærer ifølge Nygren & Fauske (2009, s. 106) hvilke kunnskaper, ferdigheter, viten om lovverk og profesjonsidentitet man har.

Observasjon innebærer å iaktta, legge merke til, undersøke eller holde utkikk med noe (Løkken & Søbstad, 2013, s.40).

3.0 Rammeverk

I dette kapittelet presenteres rammeverk som barnehagelærer må forholde seg til i arbeidet med barn som blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Vi viser til rammeverk fordi det er relevant å ha kunnskap om, og viktig for å være trygg på egen kompetanse og kunne handle på en etisk hensiktsmessig måte, til det beste for barnet.

3.1 Opplysningsplikt

Som barnehageansatt har man opplysningsplikt som kan bli utløst av en rekke tilfeller; når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt. Opplysningsplikten gjelder også når

barneverntjenesten ber barnehagen om opplysninger om et bestemt barn (Barnehageloven, § 46 og Barnevernloven § 6-4). Man kan derfor ikke lukke øynene for barn som ikke har det bra, man har en lovpålagt plikt til å melde ifra til riktige instanser (Haug, 2019, s. 126-127).

3.2 Taushetsplikt

Taushetsplikt er et begrep som er viktig å ha kjennskap til for å kunne ta de riktige valgene i arbeidet med bekymring og samarbeid med barnevernet. Taushetsplikt er utgangspunktet for arbeidet i barnehagen, men blir opplysningsplikten utløst går dette foran taushetsplikten (Haug, 2019, s. 126-127).

3.3 FNs Barnekonvensjon - Barnets beste

Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn (Forente nasjoner, 1989, artikkel 3).

4.0 Faglig perspektiv

I dette kapittelet vil vi presentere relevant faglitteratur knyttet til vår problemstilling; «Hvilke kompetanser har barnehagelærere knyttet til å avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?». Vi redegjør kort hva vold og seksuelle overgrep er, før vi går i dybden på ulike pedagogiske verktøy, kompetanse og handlingskompetanse. Vi vil også komme inn på hva som hindrer oss i å handle i bekymringssituasjoner.

4.1 Hva er vold og seksuelle overgrep?

I dette kapittelet går vi inn på definisjonen av vold og seksuelle overgrep, og hva det innebærer. Det beskrives ulike tegn og atferdsmønstre som kan signalisere at barn blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep.

4.1.1 Vold

Vold kan utøves både fysisk og psykisk og det er en stor påkjenning for barn. Barn kan oppleve å bli utsatt for vold i ulike former, enten ved å se mennesker i nære relasjoner bli utsatt eller selv bli utsatt for vold. Dersom man utøver vold mot et barn kaller man det barnemishandling (Nordhaug ref. i Borthne Hvidsten, 2021, s. 75). Killèn (2017, s. 65) hevder at de vanligste synlige tegnene på barn som blir utsatt for vold er blåmerker, brennmerker eller benbrudd. Blåmerker er noe alle barn kan få og det er ikke uvanlig at de slår seg i lek. Dersom man derimot finner blåmerker eller brennmerker på mistenkelige steder som fingre, kinn, rundt øynene, rygg, sete, armer og ben, og man tar alderen til barnet og forklaringen på hvor blåmerkene kommer fra i betraktning, kan det være grunn til mistanke om at dette ikke er selvpåført og at barnet er påført skader av andre. Nordhaug (2018, s. 36) omtaler de psykiske skadene et barn kan få etter å ha blitt utsatt for vold "toksisk stress", denne tilstanden kan skade barnets utvikling og føre til belastning av organer som kan gi alvorlige sykdommer og et forkortet liv.

4.1.2 Seksuelle overgrep

Seksuelle overgrep er all seksuell handling mellom voksne og barn. Den mest kjente definisjonen på seksuelle overgrep stammer fra Henry Kempe (1968), han hevder at seksuelle overgrep er handlinger barnet blir utsatt for, som barnet ikke forstår, ikke er modent for og ikke kan samtykke til (Henry Kempe ref. i Nordhaug, 2018, s. 38). Barn som blir utsatt for denne type omsorgssvikt blir satt i en vanskelig posisjon hvor de ofte føler skyld og skam. Skyld fordi de ikke klarer å si nei og skam fordi de kanskje synes det er godt. Omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep er et av de største helseproblemet vi har, og barn som blir utsatt for dette i barndommen har større sjanse for selvskading, rusproblematikk og psykiske problemer når de blir eldre (Nordhaug, 2018, s. 56). Dersom man som barnehagelærer avdekker og melder slike forhold for et barn kan det gi bedre fremtidsutsikter for barnet. Som barnehagelærer må man ha kunnskap om normal og avvikende seksualitet hos barn for å kunne se tegn på seksuelle overgrep. Det er ikke unaturlig at barn utforsker egen og hverandres kropp, det som derimot kan være grunn til bekymring er avvikende seksualisert adferd. Man kan oppdage avvikende seksualitet ved at barnet tar munnen mot andre barns kjønnsorganer, putter gjenstander i skjede eller endetarmsåpning, masturberer med gjenstander og berører barn eller voksnes kjønnsorganer (Nordhaug 39-40). Dessverre er det slik barn kan utføre overgrep mot andre barn i barnehagen, fordi de har erfaring med og/eller er blitt utsatt for overgrep selv (Nordhaug, 2018, s. 39-43).

4.2 Pedagogiske verktøy

I dette kapittelet gjør vi rede for pedagogiske verktøy som observasjon, barnesamtaler, veiledning og kompetanseheving. Dette er verktøy som trekkes frem i faglitteraturen som viktig i arbeidet med å både avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep.

4.2.1 Observasjon

Å observere innebærer å iaktta, legge merke til, undersøke eller holde utkikk med noe. I en pedagogisk sammenheng er det vanlig å definere observasjon som oppmerksom iakttagelse (Løkken & Søbstad, 2013, s.40). Sanseinntrykk er utgangspunktet for observasjoner, og veien fra sanseinntrykket til nedskrevet observasjon, vil være påvirket av observatørens forforståelse, posisjon og innramming (Haug, 2019, s.193). Haug trekker frem noen forhold som kan prege eller påvirke observasjoner; tidligere erfaring, forhold til de som er til stede i situasjonen, og faglige perspektiver (Haug, 2019, s.194).

Dette handler om persepsjon, som Løkken & Søbstad (2013, s.41) beskriver; persepsjon er et sentralt begrep når vi snakker om observasjon, og det kan defineres som oppfatning, som er mer omfattende enn sansning. Inntrykkene våre tolkes i hjernen, og ses i forbindelse med tidligere sanseinntrykk. Rammeplan for barnehagen sier at personalet i barnehagen gjennom den daglige og nære kontakten med barna er i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorgs- og livssituasjon (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.11). Når vi skal observere i barnehagen er det viktig å ha kunnskap om persepsjon, fordi det hjelper oss til å forstå hvordan vi skaper mening og sammenheng i det sansene våre registrerer (Løkken & Søbstad, 2013, s.42).

4.2.2 Samtale med barn

Barn har ulike måter å signalisere hvordan de har det. Hvis man er sensitiv og møter barn på en klok måte, kan man få til gode samtaler med barn. Nordhaug (2018, s.93) beskriver hvordan vi kan tenke oss at en voksen kan opptre slik at barn tør å åpne seg; noe i det ikke-språklige, varme i relasjonen og i blikket. Noe med holdningen som forteller at de vil barna det beste, og at smerten deres ikke øker ved at barna forteller. Som barnehagelærer må man evne å se og tolke

både verbal og nonverbal kommunikasjon. Barn uttrykker seg på ulike måter og som voksen er det viktig at man klarer å tyde både kroppsspråk og det som blir sagt. Barn er lojale og har gjerne ikke intensjoner om å avdekke eller fortelle noe som de vet skal være hemmelig, derfor er det svært viktig at man som voksen er sensitiv og lydhør til de signal barn sender og det barn forteller (Nordhaug, 2018, s. 93). Barn kan se sammenheng i noe som skjer i barnehagen som får de til å assosiere, og dermed komme med utsagn som kan overraske eller virke underlig. Om situasjonen tillater det, kan det bli utgangspunkt for en spontan samtale (Nordhaug, 2018, s. 95).

Dersom man skal gjennomføre en planlagt samtale med barn er det viktig at man forbereder seg i forkant og planlegger hvilke spørsmål man skal stille, hvor samtalen skal finne sted og gjerne søke råd hos barneverntjenesten om hvordan man bør gå frem (Nordhaug, 2018, s. 96-99). I samtale med barn er det hensiktsmessig å stille åpne spørsmål og unngå så langt det lar seg gjøre å stille ja/nei spørsmål. Dersom man stiller åpne og ikke ledende spørsmål får barnet sette ord på sine opplevelser og erfaringer; det kan gi mulighet til å bekrefte at man lytter og det barnet sier kan bekreftes med oppfølgingsspørsmål slik at man får flyt i samtalen. For eksempel: «Du sa at pappa slår mamma.... Hvordan var det å være deg da?» (Nordhaug, 2018, s. 99-103). Dersom barn forteller og bekrefter den bekymringen man har, vil opplysningsplikten til barneverntjenesten bli utløst. Det er ikke barnehagelærerens ansvar å ta dette videre med foreldre, da det kan skade barnet mer ved utløsning av krise i familien. Det er svært viktig at barn ikke opplever skam eller skyld når de snakker om vonde opplevelser. Man bør avslutte samtalen med å gi barnet ros og si at det var modig å fortelle, og bekrefte at noen hemmeligheter er for stor for et barn å bære på alene. Samtidig må man være ærlig og fortelle barnet om hvilke tiltak som må gjøres videre og hvilke instanser man må involvere (Nordhaug, 2018, s. 105).

4.2.3 Foreldresamarbeid

Rammeplan for barnehagen sier følgende: samarbeidet mellom hjemmet og barnehagen skal alltid ha barnets beste som mål (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29) Foreldreperspektivet blir for stort å gå i dybden på i denne oppgaven. Likevel er det behov for å avklare hvilke kompetanser barnehagelærere bør ha i samarbeidet, for å kunne forholde seg til foreldre dersom barnet blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Ifølge veilederen «Til barnets beste - samarbeid mellom barnehage og barneverntjenesten» (BLD & KD, 2009) er årsaken til at

barnehagen i visse tilfeller bør unnlate å orientere foreldrene; dels at dette kan hindre barneverntjenesten og politiet i å gi barnet (eller andre) tilstrekkelig beskyttelse, dels at det å orientere foreldrene kan svekke viktige bevis. Særlige aktuelle tilfeller hvor det skal unngås å informere foreldre er: 1. Ved mistanke om at barnet er utsatt for seksuelle overgrep, 2. Ved mistanke om at barnet, eller noen som står barnet nær, er utsatt for andre former for vold eller overgrep, 3. Dersom det å orientere foreldrene kan medføre fare for noens liv eller helse. Glaser (2019, s. 127) skriver at opplysningsplikten aktiveres i saker knyttet til vår problemstilling, foreldre skal ikke opplyses eller involveres, men de må likevel møtes med respekt og høflighet i etterkant. I saker hvor man melder bekymring for barn kan foreldresamarbeidet bli satt på prøve ved at foreldre får opplysninger om melder og det kan bli behov for samtale i etterkant. Glaser (2019, s. 128) løfter frem at et grunnleggende godt foreldresamarbeid bygget på gjensidig respekt og tillit kan gjøre det lettere å møte foreldre i slike vanskelige situasjoner.

4.2.3 Veiledning og kompetanseheving

Veiledning har som formål å vise pedagogisk praksis slik at man basert på kunnskap kan forandre, forbedre og utvikle praksisen i arbeidet med barn. Refleksjon over egen praksis bidrar til at man blir mer bevisst egen rolle og hvilke verdier man står for. Det er viktig at man veileder både på det som er bra og det som kan være utfordrende (Carson & Birkeland, 2020, s.90).

Haug (2019, s.306) skriver at veiledning knyttet til bekymringssaker vil sette barnehagepersonalet i stand til å håndtere konkrete situasjoner og takle den følelsesmessige belastningen i arbeid med slike saker. Den følelsesmessige belastningen vil man ha med seg gjennom hele yrkeslivet, derfor er det viktig at man får jevnlig veiledning i slike situasjoner. For at barnehagepersonalet ikke skal vegre seg, bagatellisere eller bruke ulike forsvarsmekanismer mot realiteten er det behov for kunnskap og et godt fagmiljø hvor man kan ventilere og bearbeide følelsesmessige inntrykk (Haug, 2019, s.308).

Dersom man føler at man ikke får det man har behov for av veiledning hos styrer eller barnehageeier, er det viktig at man kjenner til andre faginstanser man kan henvende seg til. Barneverntjenesten er en instans hvor man anonymt kan henvende seg, søke råd og veiledning (Haug, 2019, s. 139). Det finnes flere instanser, senter og organisasjoner som også tilbyr konsultasjon, veiledning og kompetanseheving knyttet til vårt tema (Nordhaug, 2018, s. 79). For eksempel kommunale konsultasjonsteam, Statens barnehus, RVTS, Stine Sofie stiftelsen,

Redd barna, Snakkemedbarn.no og NOK. Stine Sofie stiftelsen lanserte Barnehagepakken i 2021, dette er et praksisnært undervisningsprogram om barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep, og retter seg spesielt mot barnehager. Man tar med seg barnehagepakken tilbake til barnehagen for å bringe videre ny kunnskap til øvrig personale (SSS, 2021).

4.3 Barnehagelærerens kompetanse

I dette kapitlet tar vi for oss kompetanser som kommer frem som spesielt viktig i faglitteraturen i arbeidet med å avdekke og melde bekymring, for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep.

«For at barnehagen skal kunne jobbe forebyggende - for alle barn og deres familier - og være i stand til å gjøre de riktige valgene, kreves det bevisste og modige ansatte som ikke bare har kunnskap, men også ferdigheter og holdninger som setter dem i stand til å yte den hjelpen de mest sårbare barna trenger» (Haug, 2019, s.35).

4.3.1 Handlingskompetanse

Ifølge Nygren & Fauske (2010, s.19) er handlingskompetanse en dynamisk prosess som innebærer å flette personens mentale prosesser og praksis sammen, slik at man er i stand til å løse bestemte oppgaver i gitte sosiokulturelle og materielle omgivelser. Nygren & Fauske (2010, s. 92) definerer begrepet som 1) Å være i stand til å ha tilstrekkelige kvalifikasjoner, som gjør det mulig å mestre en eller flere oppgaver i forhold til bestemte krav. 2) Å ha myndighet til å fatte beslutninger. 3) Å ha fagkunnskap som har relevans for utøvelsen av et bestemt fag. I denne sammenheng viser de til handlingskompetanse innenfor relasjonsbaserte tjenester, som helsepersonell og pedagogiske profesjoner (Nygren & Fauske, 2010, s. 17).

Begrepet handlingskompetanse er derfor sentralt når man arbeider med barn i vanskelige livssituasjoner. Handlingskompetanse innebærer kort fortalt hvilke kunnskaper, ferdigheter, viten om lovverk og profesjonsidentitet man har (Nygren & Fauske, s. 106). På bakgrunn av det har man evne til å handle og foreta riktige valg på en hensiktsmessig måte, dersom man har mistanke om at et barn er utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Nordhaug (2018) beskriver handlingskompetanse som selve prosessen fra en mistanke oppstår, til man henvender seg til

barnevernet og til man sender en bekymringsmelding. Nordhaug viser prosessen ut fra et flytskjema (Nordhaug, 2018, Fig 3.1, s. 68). Et flytskjema starter i det en bekymring eller mistanke oppstår og krever observasjon, dokumentasjon, dialog med styrer, samtale med barnet, eller samtale med faginstanser. (Nordhaug, 2019, s. 68-69). Når en mistanke oppstår er det viktig at man som barnehagelærer har nok kompetanse til å kunne ivareta barnet i prosessen, på best mulig måte.

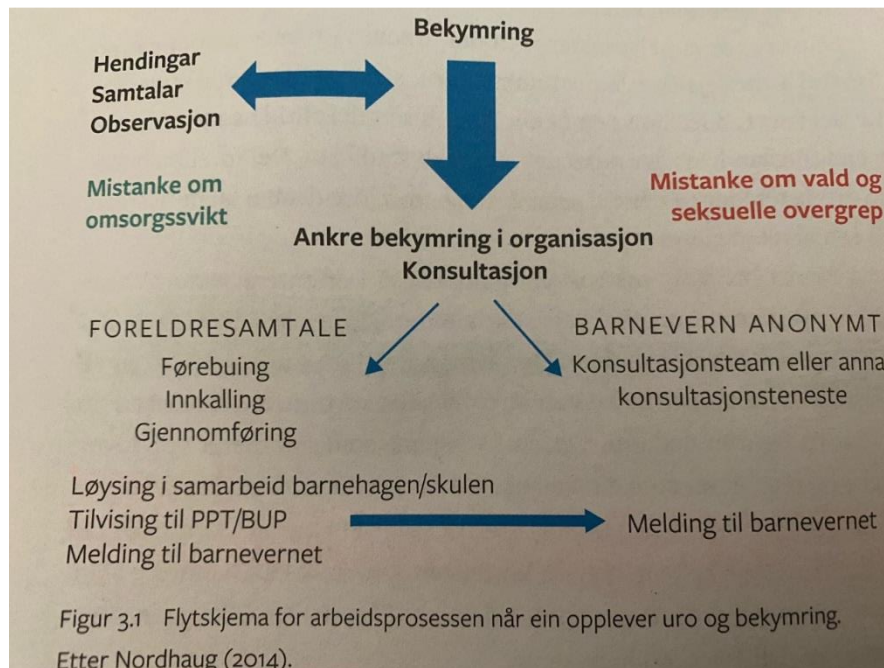

Fig. 3.1 Flytskjema for arbeidsprosessen når ein opplever uro og bekymring. Etter Nordhaug (2014) ref. i Nordhaug (2018) s, 98.

Aasen (2012) knytter handlingskompetanse til organisasjonskultur i barnehager og beskriver det som «sånn gjør vi det her hos oss». Det betyr at kulturen kan være svært ulik fra barnehage til barnehage og man må være bevisst egne holdninger og verdier, og forstå vår egen handlingskompetanse ut fra hvordan det påvirker vårt arbeid med barn i vanskelige livssituasjoner (Aasen, 2012, s. 27). Handlingskompetanse kan utvikles dersom man i fellesskap med personalet deler erfaringer og reflekterer over egne og andres handlinger i arbeid med barn. Det er gjennom refleksjon over seg selv og andre man kan videreutvikle seg til å ta riktige valg og handle på riktig måte i situasjoner hvor barn blir utsatt for vold og seksuelle overgrep (Haug, 2019, s. 295).

Når man står i en slik situasjon er man i det som Nordhaug (2018, s.78) omtaler som rød sone. Rød sone betyr at foreldre ikke skal involveres. Barneverntjenesten skal kontaktes og man kan drøfte saken anonymt uten å bryte taushetsplikten. Det kan for mange barnehagelærere være en stor belastning å stå i en slik situasjon og det krever mot til å handle, ikke minst kan det utløse krise hos barnet og i familien. Det går da utover barnehagelærerens kompetanse å håndtere en slik akutt situasjon og man er avhengig av samarbeid med styrer. Dette fordi styrer har det overordnede ansvaret for å involvere barneverntjenesten eller politi, slik at de kan håndtere saken videre (Haug, 2019, s.132).

4.3.2 Profesjonsetikk

I følge Tholin (2021) innebærer profesjonsetikk blant annet barnehagelærerens egne verdier og holdninger, synet på barn og foreldre, bevisst bruk av maktforhold og hvordan man som barnehagelærer forholder seg til barnehages samfunnsmandat, herunder styringsdokumenter, lover og regler. Profesjonsetikk kan bidra til etiske problem og dilemma og er helt sentralt i arbeidet med barn i vanskelige livssituasjoner. Lovverket kan sette barnehagelæreren i en etisk vanskelig posisjon fordi man skal ivareta taushetsplikten samtidig som man skal forholde seg til opplysningsplikten og alltid handle ut fra det som er til det beste for barnet (Tholin, 2021, s. 67-70). I henhold til vår problemstilling kan etikken være utfordrende i den form at foreldre ikke skal opplyses dersom man har mistanke om at barn blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Refleksjon over egne handlinger er herunder sentralt fordi profesjonsetikk handler om hvordan man møter mennesker, hvordan man handler og hvilken kompetanse man innehar. Refleksjon forutsetter at vi stopper opp og vurderer egen praksis slik at man kan utvikle seg både som barnehagelærer og i fellesskap som organisasjon (Tholin, 2021, s. 130-131).

4.3.3 Relasjoner; sensitive voksne og syn på barn

Hvilke holdninger vi har overfor barn, og hvordan vi ser på barn og barndom, har innvirkning på hvordan vi møter barn i vanskelige livssituasjoner. Vi lever i en tid preget av endringer i synet på barn og oppdragelse (Bae, 2007). Bae (2007) peker på hvor viktig det er å se barn som subjekt. James, Prout & Jenks (1998, ref. Bae, 2007) drøfter ulike syn på barn under metaforene «human beings» og «human becomings». Det handler om at man i stedet for å se barn som noe som skal forandres til noe annet enn det de er her og nå - altså «human

becomings», så er det viktig å møte barn som «human beings»; det vil si å se på barn som individer med følelser, tanker og meninger; som fullverdige mennesker i det livet de lever. «Samtidig er vi som borgere i et gitt samfunn bærere av kulturelle og faglige tradisjoner som kan gjøre det vanskelig å se og møte barn som subjekt. Hvis nye syn skal kunne realiseres i praktisk pedagogisk arbeid i barnehage, er det viktig med bevisstgjøring rundt fagkunnskap og personlige holdninger» (Bae, 2007).

Tilknytning og sensitive voksne er begreper som er sentrale i alt arbeid med barn, og spesielt når man arbeider med barn i vanskelige livssituasjoner. Tilknytning handler om samspillserfaringer, og for å opprette en trygg tilknytning er det avgjørende å blant annet være sensitiv for barnas signaler for å kunne reagere raskt, og svare på barnas emosjonelle uttrykk (Haug, 2019, s.92).

Drugli (2019, s.144) skriver at det er den voksnes ansvar å gi barnet plass i samspillet, og å møte barnas uttrykk på hensiktsmessige måter. Drugli beskriver videre en rekke kjennetegn på gode relasjoner; at barnet blir respektert av den voksne, vist tillit, anerkjent og gitt positiv bekreftelse, vist interesse, møtt med empati, forståelse og toleranse.

4.3.4 Identifisering med foreldre

Dersom man står overfor en situasjon hvor barn blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep kan det være svært belastende følelsesmessig ved at man kjenner de involverte. Barnehagelærere kan ofte føle en lojalitet overfor foreldre, som gjør at de identifiserer seg med situasjonen foreldre er i (Nordhaug, 2018, s.85). Barn som lever med vold eller seksuelle overgrep vil ofte utvikle en atferd som oppleves som vanskelig for barn og voksne rundt seg. Dette kan føre til at det blir vanskelig å like disse barna, og at man heller synes synd på foreldrene som «har så vanskelige barn» enn at man undersøker bakgrunnen for barnets atferd. Dersom man fokuserer på atferden, og en diagnose gjerne blir satt, kan det gjøre at fokuset flyttes vekk fra det faktum at barnet kan være utsatt for vold eller seksuelle overgrep (Nordhaug, 2018, s. 86).

Alle som arbeider med barn, vet at barn kan lyve og fantasere (Nordhaug, 2018, s. 87). Derfor kan det være lettere å tenke at barnet ikke snakker sant, enn å tørre å tro at barnet faktisk blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Dette kan føre til at barn som prøver å be om hjelp, ikke blir hørt. Personer som utøver vold og seksuelle overgrep ser vi ofte på som monstre eller demoner, og derfor vil vi ha utfordringer med å klare å se for oss at noen vi kjenner til er en av

disse. Dette kan føre til at vi ikke ser det når det skjer i nærheten av oss. En redsel for å ta feil kan også gjøre at vi leter etter andre forklaringer på signalene vi ser. I en slik situasjon kan vi tenke at vi kanskje kommer til å skade en familie uten grunn, og vil se etter årsaker som er lettere å akseptere (Nordhaug, 2018, s.87-88).

På en annen side kan man bagatellisere det man har observert eller hørt og overidentifisere seg med foreldre. Å overidentifisere seg med foreldre innebærer å sette seg inn i deres situasjon og ufarliggjøre eller forsvare deres handlinger. Dersom man overidentifiserer og bagatelliserer den sårbare situasjonen barnet befinner seg i, kan det få alvorlige konsekvenser for barnet (Haug, 2019, s. 149). Noen ganger kan det også skje at vi ikke tror det selv om vi ser det. Dette kan blant annet være fordi virkeligheten er verre enn vi klarer å forestille oss eller ta innover oss. For å kunne klare å tro at det skjer, er det viktig med et avklart forhold til egne holdninger og følelser (Haug, 2019, s.34-35).

4.3.5 Pedagogisk grunnsyn og taus kunnskap.

Lillemyr og Søbstad (1993) definerer pedagogisk grunnsyn som “den virkelighetsoppfatning, de verdier og holdninger som ligger til grunn for pedagogisk virksomhet” (Gunnestad, 2019, s. 31). Pedagogisk grunnsyn innebærer hvilke ideer, verdier og holdninger som ligger til grunn for hva man står for og prioriterer i arbeidet med barn i barnehagen. Følgende elementer er sentral i vårt pedagogiske grunnsyn: vår virkelighetsoppfatning som består av vitenskapssyn og kultursyn, vårt livssyn som består av verdisyn og religiøs oppfatning, vårt menneskesyn som består av syn på barn og barndom, vårt syn på læring og vårt samfunnssyn. Ny erfaring og ny kunnskap vil endre vårt pedagogiske grunnsyn og gir muligheter for refleksjon over hvordan man arbeider, til det beste for barna (Gunnestad, 2019, s. 36).

I henhold til oppgavens problemstilling vil vi trekke frem taus kunnskap. Hennem & Østrem beskriver taus kunnskap i en vid definisjon som «noe som er forstått uten å være uttalt», som omfatter både kroppslighet, kommunikasjon og samhandling (Hennem & Østrem 2016, s. 36). Taus kunnskap kan sette en i stand til å gjøre eller handle, selv om man ikke der og da har kunnskapen som trengs. Taus kunnskap sitter i hendene og ryggmargen vår og de erfaringer man har kan bidra til at man sitter på mer kunnskap enn man tror. Lundestad (2021) beskriver taus kunnskap som personlig og situasjonsavhengig kunnskap som er vanskelig å kommunisere og lære bort, hun trekker frem arbeid i team og fysiske møteplasser som en viktig del av

prosessen for å få frem den tause kunnskapen personalet i barnehagen innehar, og for å kunne utvikle organisasjonen (Skogen, Haugen, Lundestad & Slåtten, 2021, s. 86).

4.3.6 Samarbeid mellom barnehage og barneverntjenesten

«Å samarbeide på tvers av profesjoner, tverrprofesjonelt samarbeid, er et samfunnsoppdrag for alle som arbeider med velferdstjenester» (Willumsen, ref. i Haug, 2019, s. 260). Både barnehagen og barnevernet skal ha barnets beste i fokus, noe som også er presisert i barnehageloven § 3 (Barnehageloven, 2005) og barnevernloven § 4-1 (Barnevernloven, 1992). Barnehagen og barnevernet har altså et felles mål; at barna skal få det bedre. Ansatte i barnehagen og i barnevernet har ulik kompetanse og profesjonsoppdrag. Dersom man får til et godt samarbeid mellom instansene, kan dette gi flere muligheter enn den enkelte instans klarer alene (Haug, 2019, s.261).

I barnehagen er det styrer som har det overordnede ansvaret for at barnehagen har rutiner for tverrprofesjonelt samarbeid. Rammeplan for barnehager sier at styreren skal sikre at barnehagen har innarbeidet rutiner for samarbeid med relevante institusjoner, slik som skolen, helsestasjonen, den pedagogisk-psykologiske tjenesten og barnevernet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 16). Haug (2019, s.271-272) beskriver hva som skjer hos barnevernet etter en bekymringsmelding fra barnehagen blir mottatt. Det første som skjer er at barneverntjenesten vurderer om den trenger ytterligere informasjon fra melder, og i den forbindelse kan barnehagen bli bedt om utfyllende informasjon. Deretter skal barneverntjenesten snarest, og innen en uke, gjennomgå meldingen og vurdere om den skal følges opp med undersøkelser. Barnevernet plikter å gi barnehagen en tilbakemelding om at meldingen er mottatt, og om hvorvidt det er åpnet undersøkelsessak, senest innen tre uker etter at barneverntjenesten mottok meldingen (Barnevernloven, §6-7a). Barnehagen har altså i utgangspunktet ikke krav på å få opplysninger om hvilke tiltak som er eller vil bli iverksatt. Det åpnes likevel opp for et samarbeid mellom barnehagen og barnevernet dersom det er nødvendig med opplysninger om tiltak av hensyn til barnehagens videre oppfølging av barnet (Barnevernloven § 6-7a). I tillegg kan barneverntjenesten gi barnehagen opplysninger om aktuelle tiltak etter samtykke fra foreldre (Haug, 2019, s.273).

5.0 Metode

I følge Bergsland & Jæger (2014, s.66) finnes det flere former for metode, men i all hovedsak skiller man mellom to hovedtyper; kvalitativ og kvantitativ metode. Kvantitativ metode er en forskningsmetode som befatter seg med tall og gir målbare resultat, gjerne i form av spørreundersøkelse (Bergsland & Jæger, 2014, s. 68). Kvalitativ metode går i dybden og vektlegger betydning av datamaterialet (Bergsland & Jæger, 2014, s. 66). Vi valgte kvalitativ metode til vår oppgave fordi denne metoden ble den beste for oss, metoden gir mulighet til å gå i dybden på våre funn og svare på vår problemstilling; Hvilke kompetanser har barnehagelærere knyttet til å avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?. Det ble utformet et kvalitativt spørreskjema med åpne spørsmål, hvor deltakerne står fritt til å svare utfyllende og besvare spørsmålene med egne ord (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 17). Åpne spørsmål gir mulighet for innblikk i informantenes egne opplevelser knyttet til vår problemstilling. Vi valgte å utforme et spørreskjema i stedet for muntlig intervju fordi vi ønsket flere informanter enn det er mulig ved bruk av intervju, med tanke på arbeidsmengde og tidsperspektiv på oppgaven. Hektiske dager i barnehagen preget av høyt sykefravær grunnet en pandemi lå også til grunn for vårt valg av metode.

5.1 Metodekritikk

Valg av kvalitativ metode gjør at man begrenser antall informanter. Det kunne også vært hensiktsmessig å utforme en kvantitativ spørreundersøkelse for å få en større svarprosent og mer målbare data. På en annen side så har vi foretatt en strategisk utvelgelse av informanter og sikret at de innehar kunnskap knyttet til vår problemstilling. Dermed fremstår våre informanter som troverdig. Metoden begrenser svarene til de informantene vi har valgt, og vil ikke være representativt for alle som arbeider med barn som lever i vanskelige livssituasjoner. Det er viktig i kvalitativ metode at man ikke generaliserer resultatene man finner, men at man gir rike beskrivelser av det man har studert. På denne måten kan oppgaven vår bidra til ønske om kompetanseheving og økt fokus i barnehager knyttet til vår problemstilling (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80-81).

Reliabilitet betyr pålitelighet, det innebærer nøyaktigheten av undersøkelsens data. Hvor pålitelig vår undersøkelse fremstår er avhengig av hvilke data vi bruker, måten vi samler inn data på og hvordan våre data bearbeides. Høy reliabilitet kan forekomme dersom man velger å gjenta samme undersøkelse på to forskjellige tidspunkt med noen ukers mellomrom, dersom man da får samme svar tyder det på høy reliabilitet (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 23). Vi ser ikke hensikten med å gjennomføre undersøkelsen to ganger da det er informantenes egne erfaringer som blir besvart og svarene vi har samlet inn vil ikke endre seg med få ukers mellomrom.

Validitet betyr gyldighet, man skiller mellom ulike validiteter, i vår sammenheng innebærer det begrepsvaliditet. Er dataen vi har samlet inn i relevant for det vi undersøker? (Christoffersen & Johannessen, 2012, s.24). I undersøkelsen ønsker vi å finne svar på om det er tilstrekkelig med kompetanse i barnehager, svarene vi får vil ikke kunne bekrefte eller avkrefte hundre prosent det vi spør om og vil som sagt ikke være gjeldende for alle barnehager i hele landet. Vi vil likevel få et innblikk i erfaringer hos våre utvalgte informanter og kunne bruke deres svar opp mot det vi spør om i problemstillingen. I og med at vi stiller åpne spørsmål, har vi tillit til at informantene avlegger ærlige svar ut fra deres kunnskap, kompetanse, erfaringer og refleksjoner.

5.2 Etske hensyn, anonymisering og taushetsplikt

Etske hensyn innebærer at man som forsker tenker på hvordan et tema kan belyses uten at det får konsekvenser for enkeltmennesker, grupper av mennesker eller hele samfunnet (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 85). I vår undersøkelse samler vi inn empiri fra informanter ute i feltet. Det stiller krav til oss som studenter at vi følger forskningsetiske retningslinjer. Tema er sårbart med tanke på taushetsplikt og man må ta etske hensyn. Vi måtte derfor vurdere den etske forsvarligheten i arbeid med undersøkelsen. Som forsker er man i henhold til forvaltningsloven pålagt taushetsplikt, det vil si at informasjon om våre informanter ikke kan avsløres (Johannesen, et.al. 2010, s. 149). Informantene ble opplyst om dette i informasjonsskrivet. Vi formidlet til informantene at det forelå en gjensidig taushetsplikt, i den forstand at vi ikke ønsket å få sensitiv informasjon som gjaldt barn og hendelser de har erfart. Informantene ga frivillig samtykke til å delta, fikk informasjon om undersøkelsens overordnede mål og at deltakelsen var frivillig. Informantene kunne når som helst velge å trekke seg (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 41). Anonymt spørreskjema utformet i SurveyXact

stiller ikke krav til å melde inn til NSD. (Christoffersen & Johannessen., 2012, s. 43-44). Vi har ikke hentet inn personopplysninger fra våre informanter og ivaretar med dette personvernet, det er ikke ønskelig at våre informanter skal kunne identifiseres i oppgaven. Undersøkelsen vil bli slettet når oppgaven er ferdigstilt.

5.3 Informasjonsskriv til informanter

I forkant av undersøkelsen ble det sendt ut et informasjonsskriv med tilhørende spørsmål til våre informanter pr. e-post. Informasjonsskrivet inneholdt utfyllende informasjon om hvem vi er, problemstilling, formål med undersøkelsen, vår taushetsplikt, konkretisering av anonymisering og oppbevaring av innsamlet data (se vedlegg 1 og 2). Informasjonsskrivet hadde som hensikt å gi viktig informasjon og betrygge informantene på at datamaterialet blir behandlet på en etisk hensiktsmessig måte (Rienecker & Stray Jørgensen, 2013, s.175-178). Informasjonsskrivet ble utarbeidet med utgangspunkt i vår problemstilling, vi la ved spørsmålene i informasjonsskrivet slik at våre informanter fikk et innblikk i hva som ventet dem. På den måten kunne informantene forberede seg og gi tilbakemelding dersom de ikke ønsket å delta i undersøkelsen.

5.4 Valg av informanter

Det som kjennetegner en kvalitativ metode er forsøk på å samle mye informasjon fra et begrenset antall personer, kalt informanter (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 49). Vi begrenset oss til totalt fem informanter, hvorav tre barnehagelærere og to informanter fra faginstanser. Det er foretatt en strategisk utvelgelse av informanter og vi har innhentet data fra barnehagelærere med mer enn 5 års erfaring, samt to informanter fra faginstanser med bred erfaring knyttet til tema. Barnehagelærerne har vi kjennskap til fra før, noen har hatt betydning for oss i løpet av livet og gjennom vår utdanning, man kan si at vi har etablert en gjensidig tillit i bunn. Vi har tatt kontakt med informantene via telefon og mail. Informanter fra faginstanser valgte vi med bakgrunn i deres utdanning og erfaring. Faginstans B er utdannet sosionom med flere års erfaring innenfor barn- og ungdoms psykiatri og faginstans A er utdannet spesialpedagog med videreutdanning innen psykisk helse for barn og unge. Begge informantene har mer enn 5 års arbeidserfaring knyttet til barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Hovedårsaken til at vi har valgt dem som informanter er at vi ville få et blikk utenfra og innsyn i hvordan de opplever barnehagens kompetanse, og hva de vektlegger som viktig kompetanse når man arbeider med barn i vanskelige livssituasjoner. Vår målgruppe er både homogen og

heterogen. Homogen i den forstand at de er relativt lik hverandre i form av at de har erfaring med å arbeide tett på barn, og heterogen i form av at de skilles etter yrke og utdanning. Vi vil med dette få mulighet til å finne likheter og ulikheter i svar fra våre informanter som vi kan drøfte videre i våre funn (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 49-50). Hos våre informanter var interessen stor for å bidra i undersøkelsen og samtlige informanter har bidratt med svar. Vi har gitt informantene fiktive navn i presentasjon av funn. Se Tabell 1: Oversikt over informanter.

Navn	Yrkestittel/stilling	Arbeidserfaring
Anne (Faginstans A)	Spesialpedagog med videreutdanning.	Over 5 år
Ole (Faginstans B)	Sosionom med videreutdanning.	Over 5 år
Lena (Barnehagelærer A)	Pedagogisk leder	Over 5 år
Emma (Barnehagelærer B)	Pedagogisk leder	Over 5 år
Julie (Barnehagelærer C)	Pedagogisk leder	Over 5 år

Tabell 1: Oversikt over informanter.

5.6 Analyse

I analyse av våre funn er det problemstillingen som er sentral: «Hvilke kompetanser har barnehagelærere knyttet til å avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?».

Analyse er en kontinuerlig måte å tenke på under selve prosessen, datamaterialet må klargjøres, struktureres og reduseres i mengde (Bergsland & Jæger, 2014, s. 81). Vi har tatt i bruk Bruce L. Berg (2001) sin rekkefølge ved analyse av vår kvalitative undersøkelse (Berg ref. i Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 105).

Vi startet med å gå gjennom data fra våre informanter i fellesskap. Dette gjorde vi ved å lese gjennom flere ganger og prøvde å få et helhetlig bilde av hva informantene vektlegger som viktige kompetanser i barnehagen. Deretter strukturerte vi svarene ved å kode og kategorisere

våre funn som dekker det vi spør om i vår problemstilling. På bakgrunn av våre funn kom vi frem til tre hovedkategorier som viser de viktigste tema som kommer frem, disse blir presentert i neste kapittel. Etter kategorisering forsøkte vi å finne sammenheng, fellestrekk og forskjeller hos våre informanter. Ved å analysere sammenhenger kan vi gi en beskrivelse av våre informanters svar. Det er viktig at vi er nøytrale og prøver å få tak i hva informanten faktisk sier og ikke fortolker svarene. Dersom vi fortolker svarene til våre egne, kan det svekke validiteten i vår oppgave (Bergsland & Jæger, 2014, s. 82). Vi bruker derfor direkte sitater fra våre informanter når vi presenterer våre funn i neste kapittel.

6.0 Presentasjon av funn

I dette kapittelet presenterer vi våre funn ved hjelp av tre hovedkategorier; «tilstedeværelse, nærvær og trygge voksne», «observasjon og samtale med barn og voksne» og «handlingskompetanse og fagkunnskap». Disse kategoriene har vi valgt for å dekke det vi spør om i vår problemstilling; «Hvilke kompetanser har barnehagelærere knyttet til å avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?».

6.1 Tilstedeværelse, nærvær og trygge voksne

Informantene fra barnehagene trekker frem blant annet trygghet, omsorg, nærvær, tilstedeværelse og stabilitet som viktig i arbeidet med å avdekke omsorgssvikt i form av vold og seksuelle overgrep. Julie beskriver hva hun legger i begrepet nærvær;

«Nærvær er å vise at man er til stede for barnet, være oppmerksom og si uten ord at "jeg er her for deg når du trenger meg».

Julie skriver også at det som har vært den viktigste lærdommen er å være til stede og åpen for at vold og seksuelle overgrep er noe som dessverre kan skje og faktisk skjer altfor ofte. Emma bekrefter dette;

«Aller viktigst tenker jeg er å være villig til å se - og tro at dette skjer, og at en klarer å legge følelsene sine til side».

Lena stiller seg bak dette og skriver;

«Se tegnene, være en trygg voksen, handle».

Anne og Ole vektlegger at barnehagepersonalet treffer barn hver dag, og at de har en viktig rolle i barna sine liv. De trekker frem taus kunnskap om barns utvikling og det å lett kunne identifisere om noe er galt. Anne trekker frem som viktig at barnehagelærerne er;

«Sensitive voksne som ser, registrerer og trygge voksne som bygger relasjon og viser at de bryr seg».

Videre skriver hun at;

«Hjertet må være med, finstilt rader med blick på barnet og helheten rundt».

6.2 Observasjon og samtale med barn og voksne

På spørsmål om hvordan observasjon brukes i arbeidet med å avdekke og melde bekymring, trekker Lena frem det å se etter mønster, daglig observasjon og nærvær som viktig. Julie trekker frem utfordringen med for lite tid i barnehagehverdagen;

«Sant å si så gjøres det ikke så mange systematiske observasjoner i hverdagen, rett og slett fordi tiden ikke strekker til».

Videre beskriver Julie hvordan observasjon likevel blir brukt i en hektisk hverdag;

«Det som er viktig er å være kjent med signaler barn i utfordrende livssituasjoner kan gi, og være oppmerksom på signalene når de kommer. Det klarer man ved å være til stede i lek, gjennom samtaler og gjennom å registrere endringer hos barnet. Trygge barn gir ikke nødvendigvis beskjed om at noe har skjedd, men de kan komme med tegn som de håper at ansatte vil plukke opp. Så observasjoner som kommer gjennom å være til stede, være åpen og være tilgjengelig er de viktigste».

Emma beskriver hva hun trekker frem som viktigst i observasjonsarbeidet;

«Det viktigste å begynne med er å skape en god og trygg relasjon til barnet. Det er viktig å kjenne barnet godt, for å kunne avdekke eventuelle bekymringer; å legge merke til endring i atferd, fysiske eller psykiske».

Emma bruker også blant annet barnesamtaler i sitt observasjonsarbeid;

«Jeg noterer ned ting barnet sier og gjør – og andre observasjoner som skjer, fortløpende. Jeg har barnesamtaler der jeg fokuserer på å stille barnet åpne spørsmål».

Samtaler med barn som informantene fra barnehagen trekker frem, bekrefter faginstansene også som viktig. De fremhever god kompetanse i å samtale med barn om vanskelige tema. Anne trekker frem det å ikke gi seg selv om barnet ikke sier noe der og da;

«Voksne som tør å samtale med barna om det som er vanskelig, og som ikke slutter selv om barnet ikke sier noe».

I tillegg til kompetanse i å snakke med barn, trekker flere av informantene frem kompetanse i å snakke med foreldre. I vår problemstilling fokuserer vi på situasjoner som ikke innebærer samtaler med foreldre i forkant (ref. opplysningsplikten), men som flere informanter trekker frem kan foreldresamarbeidet i etterkant av en bekymringsmelding være utfordrende. Frykten for «illsinte foreldre» er noe Lena kjenner på, selv om hun mener det kanskje ikke burde være slik. Julie skriver også at det som skjer i etterkant av bekymringsmeldingen er det mest utfordrende;

«Det mest utfordrende synes jeg er det som skjer i etterkant av en bekymringsmelding. Da må man forholde seg til saken, både nærme (foreldre og barn) og på avstand, da man har lagt saken i hendene på andre, og man har ingen rettigheter til å få vite noe om hvordan saken er».

Emma trekker også frem det videre foreldresamarbeidet når vi spør om hva hun ser på som utfordrende når man skal melde bekymring;

«Frykten for å gjøre feil. Jeg tror at mange er redde for det – og hva det da vil gjøre med relasjonen til evt. foreldre og barn».

Ole trekker i tillegg frem et lojalitetsproblem som kan oppstå i bekymringssaker.

«Barnehageansatte vet mye om hva som foregår i familiens liv. Mye mer enn det foreldre vet. Det gir ansatte i barnehage lojalitetsproblem ved evt melding. De har en lojalitet til foreldre sine vansker, og når det kan være konflikt i barns behov og foreldre sitt liv, kan den ansatte streve med lojalitet».

Julie nevner at det kan være lettere å forholde seg til saken i etterkant hvis man er bevisst på å ha fokus på barnets beste;

«Så lenge det er barnets beste som er fokus, så blir det lettere å håndtere følelsene som kommer i etterkant, og det er lettere å stå i det når man igjen skal snakke med for eksempel foreldrene».

Julie trekker også frem at det er viktig å bearbeide følelsene man må stå i, i etterkant av bekymringsmeldinger;

«En ting er å melde, og det skal man gjøre fordi det er barnets beste som er i fokus, men det gjør noe med en som person, og det er viktig at man får ventilere, gjerne sammen med nærmeste leder, og bearbeidet følelsene som kommer i forbindelse med dette».

Alle informantene fra barnehagene skriver at de har tilgang på veiledning. Emma skriver;

«Vi har et veldig åpent og godt samarbeid innad i barnehagen der vi har jevnlig veiledninger av hverandre – både i ped.leder gruppen, men og med styrer og resten av personalet».

Julie har også tilgang på veiledning både hos styrer, barnehageeier, og kollegaveiledning ved behov.

I tillegg skriver Emma og Julie at de har ett lavterskel treffpunkt i kommunen, der representanter fra barnehager, barnevern, PPT og helsestasjon møtes jevnlig.

«Der kan vi ta opp saker vi er usikre på (anonymt), eller snakke om andre ting vi ønsker å lære mer om» - Julie.

Anne og Ole opplever at barnehageansatte vet hvor de kan henvende seg for veiledning hos andre instanser. Anne skriver;

«Kommunale hjelpetjenester for barn/unge er noe barnehagepersonalet vet om, men jeg er mer usikker på om de kanskje “venter og ser” litt for lenge?».

Her kan vi trekke paralleller til Emma som beskriver utfordringer i arbeidet med å melde bekymring;

«For min del syns jeg det er syns jeg det er utfordrende å ta avgjørelsen om når det er «alvorlig nok» til å skulle melde ifra».

6.3 Handlingskompetanse, fagkunnskap og kompetanseheving

Våre informanter beskriver hva de legger i begrepet handlingskompetanse og hvordan handlingskompetansen påvirkes av barnehagelærerens pedagogiske grunnsyn.

Barnehagelærerne løfter frem evnen til å ha mot nok til å handle, drøfte og eventuelt melde.

De trekker også frem det å inneha nok teoretisk og praktisk kompetanse for å kunne handle.

Ole trekker frem flere punkt som viktig i handlingskompetansen;

«Evne til å handle når du fornemmer eller ser at det er “noe” med et barn. Evnen til å kontakte aktuelle instanser når du er bekymret for et barn/familie og evnen til å sette i gang gode tiltak i barnehagen».

Anne trekker også frem flere punkt som er en viktig del av handlingskompetansen;

«Ha et grunnleggende godt forhold til foreldre og barn, identifisere når noe ikke er greit, snakke med barn, og ut ifra det snakke med foreldre eller melde eller avvente».

Emma beskriver handlingskompetanse slik;

«I handlingskompetanse legger jeg en kombinasjon av det å inneha kompetanse, og å kunne sette den ut i handling. I denne sammenhengen tenker jeg at å bruke sin handlingskompetanse handler om det å være trygg på, ha kompetanse om – og kunne gangen i det å melde ifra til for eksempel barnevernet når det er en evt bekymring».

Lena beskriver handlingskompetanse som handle, drøfte anonymt med styrer, melde og ta saken videre. Julie skriver at handlingskompetanse består av både teoretiske og praktisk kompetanse.

Videre skriver Julie at;

«Dette er viktig å ha, for jeg tror dessverre mange saker ikke blir meldt fordi personalet i barnehager har for lite kunnskap om hvor "lite" som skal til for at noe skal meldes, og hvordan man går frem». «I tillegg handler handlingskompetanse om motet i en selv, om det å tørre å stå opp for noen andre i vanskelige livssituasjoner».

Emma skriver at handlingskompetanse går hånd i hånd med det pedagogiske grunnsynet;

«Mitt pedagogiske grunnsyn påvirker min handlingskompetanse i form av mine holdninger, kompetanse og evne til handling. I denne sammenheng tenker jeg at det også handler om det å «ville se» - med dette mener jeg å kunne både tro og forstå at dette kan skje rundt meg».

Lena trekker frem at det pedagogiske grunnsyn skal ha “alltid det beste for barnet” som utgangspunkt. Julie er enig og skriver;

«Barnets beste er i fokus. Det gjelder både tiden vi bruker med dem, og hvordan vi bruker tiden, i tillegg til hvordan vi opptrer i situasjoner som ikke er bra for barnet. Det er som med alt annet, så lenge det er det beste for barnet så spiller det ingen rolle hva jeg ønsker eller har behov for der og da».

Anne og Ole skriver at verdier og syn på barn kan påvirke hvordan man agerer og handler. Anne skriver;

«Hvis man er trygg og stoler på egen kunnskap og holdninger, vet man hva man skal gjøre».

Videre trekkes det frem at lojalitetsklemmen og identifisering med foreldre kan gjøre at man ikke handler ut ifra det som er barnets beste. Ole beskriver det slik;

«Lojalitetsklemmen mellom hensyn til og identifisering med foreldre ut fra kjønn, alder og posisjon, og på andre siden hva som er barns beste».

Lena, Emma og Julie er alle enig i at etter hvert som de har fått mer kunnskap og erfaring er de blitt mer sikre på seg selv og tryggere i sin handling. Emma skriver;

«Etter hvert som årene har gått har jeg fått mer kunnskap om hvordan og hvorfor vi gjør som vi gjør. Jeg har lært meg å være realistisk, er modigere og rett og slett tøffere i mine handlinger».

Lena bekrefter;

«Tryggere i min jobb, tryggere i min vurderingsevne».

Julie skriver;

«Jeg har nok blitt mer sikker på meg selv med tiden. Jeg har gjort meg noen viktige erfaringer, og jeg vet at jeg klarer å stå i vanskelige situasjoner».

Barnehagelærerne har fått mer trygghet i egen rolle og på egen kompetanse, vi ser likevel forskjeller hos våre informanter i forhold til hvilke muligheter de har hatt til kompetanseheving i løpet av deres år som ansatt i barnehage. Emma sier følgende;

«Jeg har kun vært på 1 kurs om tema på 11 år. Jeg er en «learning by doing» person, som og mange andre er, og jeg mener dette er noe som bør gjentas og gjentas».

Lena sier derimot at hun;

«Har fått mye kurs, lest og diskutert i plenum med kolleger. Men har ikke vært oppi saker. Skal være glad for det, mendet er et vanskelig tema å få «øvd» seg på».

Ole løfter frem at han gjerne skulle sett at barnehager øver seg på situasjoner og samtaler innad i team eller utad mot ulike instanser;

«Jeg syns barnehager skulle hatt barnevernsøvelser i personalgruppen på samme måte som de har brannøvelser. Mer sannsynlig at de må prøve på kommunikasjon mellom assistenter, barnehagelærere, avdelingsleder og styrer, og utad mot PPT evt NAV og barnevern».

Når det kommer til kompetanse i å melde bekymring til barneverntjenesten føler barnehagelærerne seg trygge på egen kompetanse. De vet at de er lovpålagt å melde og kan saksgangen i dette. Emma ønsker likevel mer kompetanse på området og ville hatt tema oppe mer jevnlig.

Emma beskriver sin kompetanse i å melde bekymring til barneverntjenesten slik;

«Jeg er trygg på min kompetanse når det kommer til å melde ifra om en evt. bekymring. Jeg vet at jeg er lovpålagt å gjøre det i følge av opplysningsplikten, og kan saksgangen i dette».

Julie har fått økt kompetanse ved å stå i saker tidligere, både alvorlige og mindre alvorlige. Hun trekker frem at barneverntjenesten er god på å gi råd og er god å støtte seg på selv om barneverntjenesten er underlagt taushetsplikt for den som melder. Ole sitt inntrykk av barnehagers kompetanse i samarbeidet med barneverntjenesten eller andre instanser beskrives slik;

«Barnehagene har ulik kompetanse i samarbeid, men det har vært en positiv utvikling».

På en annen side trekker Anne frem at hun er usikker på tilbakemeldingene barnehagen får fra barneverntjenesten;

«De vet hvem de kan kontakte, men jeg vet ikke om de blir trygget når de henvender seg eller at de f.eks får tilbakemelding fra barnevernet hvis de henvender seg der».

Anne setter også ord på hva hun oppfatter at barnehagelærere er usikre på;

«Kanskje har barnehagepersonalet litt for lite tro på seg selv og egne observasjoner i samarbeid med andre faginstanser? Jeg syns jeg registrerer at de kan mer enn de gir uttrykk for. Mangler trygghet i å stole på det de ser og registrerer?».

7.0 Drøfting

I dette kapittelet vil vi drøfte våre funn i lys av relevant faglitteratur og vår problemstilling; «Hvilke kompetanser har barnehagelærere knyttet til å avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?». Vi har delt drøftingskapittelet inn i tre underkapitler; «Kompetanse i å avdekke barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep», «Kompetanse knyttet til å melde bekymring til barneverntjenesten» og «Hva hindrer oss i å handle?».

7.1 Kompetanse i å avdekke barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep

Rammeplanen sier at personalet i barnehagen gjennom den daglige og nære kontakten med barna er i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorgs- og livssituasjon (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.11). Dette gir barnehagelærere en mulighet og et ansvar for å avdekke barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. For å være i stand til å observere dette, kreves det at man som barnehagelærer har god kompetanse i ulike observasjonsmetoder og er trent på å observere barn. Å observere innebærer å iaktta, legge merke til, undersøke eller holde utkikk med noe (Løkken & Søbstad, 2013, s.40).

Lena fremhever daglig observasjon og nærvær som viktig når man bruker observasjon i arbeidet med å avdekke barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Julie trekker frem

utfordringer med å få tid til systematiske observasjoner i hverdagen, men beskriver hva som er viktig for å likevel klare å observere og avdekke;

«Det som er viktig er å være kjent med signaler barn i utfordrende livssituasjoner kan gi, og være oppmerksom på signalene når de kommer. Det klarer man ved å være til stede i lek, gjennom samtaler og gjennom å registrere endringer hos barnet. Trygge barn gir ikke nødvendigvis beskjed om at noe har skjedd, men de kan komme med tegn som de håper at ansatte vil plukke opp. Så observasjoner som kommer gjennom å være til stede, være åpen og være tilgjengelig er de viktigste».

Observasjon dreier seg om sanseintrykk (Haug, 2019, s.193), og det er derfor helt avgjørende med tilstedeværelse og nærvær som Lena og Julie trekker frem. Veien fra sanseintrykket til nedskrevet observasjon, vil være påvirket av observatørens forforståelse, posisjon og innramming (Haug, 2019, s.193). Når man er til stede, åpen og tilgjengelig som Julie trekker frem som viktig, har man et bedre utgangspunkt for å observere. Her kan vi trekke paralleller til Haug (2019, s.194) som beskriver noen forhold som kan prege eller påvirke observasjoner; tidligere erfaring, forhold til de som er til stede i situasjonen og faglige perspektiver. Dette handler om persepsjon, som Løkken & Søbstad (2013, s.41) beskriver som et sentralt begrep når vi snakker om observasjon; persepsjon kan defineres som oppfatning, som er mer omfattende enn sansning.

At persepsjonen blir påvirket av ulike faktorer vil altså prege observasjonene man gjør i barnehagen. Emma trekker frem at det er viktig med trygg og god relasjon til barnet når man skal observere, hun beskriver det slik;

«Det er viktig å kjenne barnet godt, for å kunne avdekke eventuelle bekymringer; å legge merke til endring i atferd, fysiske eller psykiske».

For å være en tilstedeværende og trygg voksen som klarer å legge merke til endring hos barnet, er syn på barn og barndom avgjørende. Hvis man som barnehagelærer har et syn på barn som subjekt (Bae, 2007); at man ser på barn som individer med følelser, tanker og meninger, vil man ha et utgangspunkt som gjør det mulig å opprette gode og trygge relasjoner til barn. Det handler om å se barnet som et fullverdig menneske, som «human beings» fremfor «human becomings». På denne måten kan man klare å kjenne barnet godt nok til å kunne oppdage og respondere på signalene det gir. Hvis man har et syn på barn som «human

becomings», altså noe uferdig som skal forandres til noe annet, kan man lettere overse at barnet prøver å fortelle noe. Rammeplan for barnehagen sier at personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages (Kunnskapsdirektoratet, 2017, s.11). I dette arbeidet er det altså avgjørende med gode observasjonsferdigheter, og kunnskap om hva som påvirker observasjonene.

Ut fra informantenes svar på hva som er viktig i observasjonsarbeid, kan vi trekke ut nøkkelord som nærvær, trygghet og tilstedeværelse. Disse kan vi se i sammenheng med hva som er viktig for å bygge gode relasjoner, som Emma også vektlegger i avsnittet over. Drugli (2014, s.149) trekker frem noen kjennetegn på gode relasjoner; barnet blir respektert, vist tillit, anerkjent og gitt positiv bekreftelse, vist interesse, og at det blir møtt med empati, forståelse og toleranse. Drugli (2019, s.144) skriver også at det er viktig at den voksne gir plass til barnet i samspillet, og møter barnets ulike uttrykk på en hensiktsmessig måte. Dette handler om tilknytning, som også er en viktig del av en god relasjon. Haug (2019, s.92) skriver at det er avgjørende å blant annet være sensitiv for barnas signaler for å kunne reagere raskt, og svare hensiktsmessig på barnas emosjonelle uttrykk. Vi ser dette i sammenheng med det Julie beskriver som nærvær;

«Nærvær er å vise at man er til stede for barnet, være oppmerksom og si uten ord at «jeg er her for deg når du trenger meg».

Ved å ha god kunnskap om tilknytning og å bygge gode og nære relasjoner, viser vi barna at vi som voksne er der for dem. Faginstansene stiller seg også bak dette. Anne skriver at hjertet må være med, og at vi må ha en finstilt rader med blick på barnet og helheten rundt. Videre trekker hun også frem det samme som barnehagelærerne;

«Sensitive voksne som ser, registrerer og trygge voksne som bygger relasjon og viser at de bryr seg».

I arbeidet med å avdekke barn som er utsatt for vold eller seksuelle overgrep, mener vi at det avgjørende at man som barnehagelærer har kompetanse i å snakke med barn. Hvis man har en mistanke, eller ser tegn som man er usikker på, må man vite hvordan man skal gå frem. Anne vektlegger det å tørre å snakke med barn om det som er vanskelig;

«Voksne som tør å samtale med barna om det som er vanskelig, og som ikke slutter selv om barnet ikke sier noe».

Julie trekker frem som nevnt tidligere i dette underkapittelet, at trygge barn ikke nødvendigvis gir beskjed om at noe har skjedd, men at de kommer med tegn som de håper at ansatte vil plukke opp. Derfor er det viktig som Anne skriver, at man ikke slutter selv om barnet ikke sier noe der og da. Nordhaug (2018, s.93) bekrefter dette; barn kan komme med utsagn som kan overraske eller virke underlig, og det kan bli utgangspunkt for en samtale der og da. Barnet har gjerne ikke planlagt å avdekke noe, men kan for eksempel se en sammenheng i noe som skjer i barnehagen som får de til å assosiere med egne opplevelser.

Som Anne påpeker i forrige avsnitt, må man ikke slutte selv om barnet ikke sier noe. I disse situasjonene trenger man kompetanse i hvordan man skal møte barnet for å trygge det på en god måte. Nordhaug (2018, s.93) trekker frem at holdningene våre og varmen i relasjonene spiller inn på hvordan barn i vanskelige livssituasjoner opplever den voksne. Det er viktig at vi som voksne viser gjennom holdningene våre at vi tåler å høre det barnet forteller. Hvis man er sensitiv og møter barn på en klok måte, kan man få til gode samtaler.

Emma bruker barnesamtaler i arbeidet med å avdekke barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Her har hun fokus på å stille barnet åpne spørsmål. Nordhaug (2018, s.97) skriver at når man skal gjennomføre en planlagt samtale med barn, er det viktig at man forbereder seg i forkant, og planlegger blant annet hvilke spørsmål man skal stille og hvor samtalen skal finne sted. Det er viktig å stille åpne spørsmål, og unngå lukkede eller ledende spørsmål så langt det lar seg gjøre. Dersom man stiller åpne spørsmål får barnet mulighet til å sette ord på egne opplevelser og erfaringer, og den voksne kan bekrefte at man lytter og komme med oppfølgingsspørsmål. Dersom barnet forteller om vold eller seksuelle overgrep, vil opplysningsplikten til barnevern eller politi bli utløst. Dette går vi nærmere inn på i kapittelet om kompetanse knyttet til å melde bekymring. Som en avslutning på samtalen bør man gi barnet ros og si at det var modig som fortalte, og forklare barnet hvordan det skal bli tatt tak i videre (Nordhaug, 2018, s.105). Dette er viktig for at barnet skal føle seg trygg også i etterkant av samtalen.

I tillegg til kompetanse i å observere og å snakke med barn, er det avgjørende at vi som barnehagelærer tør å tro at vold og seksuelle overgrep skjer mot barn. Julie skriver at det som

har vært hennes viktigste lærdom i arbeidet med å avdekke utsatte barn, er å være åpen for at vold og seksuelle overgrep er noe som dessverre kan skje og faktisk skjer altfor ofte. Emma er enig;

«Aller viktigst tenker jeg er å være villig til å se - og tro at dette skjer, og at en klarer å legge følelsene sine til side».

Haug (2019, s.35) skriver at det kan skje at vi ikke tror det selv om vi ser det, fordi virkeligheten kan være verre enn det vi klarer å ta innover oss. Videre trekker Haug frem det samme som Emma; for å kunne tro at det skjer, må vi ha et avklart forhold til egne holdninger og følelser. Dette kan altså være avgjørende for om vi klarer å avdekke utsatte barn eller ikke.

Haug (2019, s.35) oppsummerer hvordan barnehagen skal kunne jobbe forebyggende for alle barn og deres familier; «for å være i stand til å gjøre de riktige valgene, kreves det bevisste og modige ansatte som ikke bare har kunnskap, men også ferdigheter og holdninger som setter dem i stand til å yte den hjelpen de mest sårbare barna trenger». Som drøftet i dette underkapittelet, trekker informantene våre frem viktige holdninger, ferdigheter og kunnskap som til sammen danner en kompetanse i å avdekke barn som blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep.

7.2 Kompetanse knyttet til å melde bekymring ved vold og seksuelle overgrep

Kompetanse stammer fra latinsk «competer:» og innebærer å kunne, være i stand til å svare til (Nygren & Fauske, 2010, s.91-92). I henhold til våre funn ser man at det er kompetanse i barnehager og at barnehagelærere vet hva man skal gjøre når man står i situasjoner hvor man mistenker at barn blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Likevel etterspørres det mer kompetanse fra våre informanter da dette er et tema som er vanskelig å få «øvd» seg på. Barnehagelærerne har fått ytterligere kompetanse etter hvert som de har fått mer erfaring, men kunne tenke seg mer kompetanseheving. Vi ønsker å trekke frem et funn som vi syns er spesielt viktig. Emma skriver at hun bare har fått ett kurs på 11 år, det gjør til at den kompetansen hun innehar hovedsakelig er basert på egne erfaringer, eller det som Lundestad (2021) beskriver som taus kunnskap. Taus kunnskap handler om det som ligger i hendene våre og sitter i ryggmargen (Skogen, Haugen, Lundestad & Slåtten, 2021, s. 86). Taus

kunnskap vil være personavhengig og erfaringsbasert, og «bagasjen» hver enkelt barnehagelærer har med seg vil ikke nødvendigvis kunne brukes i situasjoner hvor barn blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Det gjør at man til tross for erfaringer i livet likevel har behov for en grunnleggende kunnskap og kompetanse, spesielt når man arbeider med barn i vanskelige livssituasjoner.

Haug (2019, s.33) skriver at kunnskap alene ikke er nok til å oppdage og handle. Det krever mer. Handlingskompetanse er et begrep som innebærer den kompetansen man trenger for å være i stand til å handle hensiktsmessig for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Emma beskriver handlingskompetanse slik;

«I handlingskompetanse legger jeg en kombinasjon av det å inneha kompetanse, og å kunne sette den ut i handling. I denne sammenhengen tenker jeg at å bruke sin handlingskompetanse handler om det å være trygg på, ha kompetanse om – og kunne gangen i det å melde ifra til for eksempel barnevernet når det er en evt bekymring».

Vi drøfter begrepet handlingskompetanse ved å støtte oss til fire forfattere, Nygren & Fauske (2010), Nordhaug (2019) og Aasen (2012), som belyser begrepet fra ulike sider.

Nygren & Fauske (2010, s.92) definerer handlingskompetanse slik: ha tilstrekkelig med kvalifikasjoner, ha myndighet til å ta beslutninger og ha fagkunnskap innenfor det faget man utøver. Videre innebærer det også hvilke kunnskaper, ferdigheter, viten om lovverk og profesjonsidentitet man har (Nygren & Fauske, 2010, s. 106). Deres definisjon er ikke direkte knyttet til barnehager, men er en generell definisjon av begrepet knyttet til profesjonsutdannelse hvor man er involvert i relasjonsbaserte tjenester (Nygren & Fauske, 2010, s. 17).

Ole beskriver handlingskompetanse som evnen til å handle, kontakte aktuelle instanser og evnen til å sette i gang gode tiltak i barnehagen;

«Evne til å handle når du fornemmer eller ser at det er “noe” med et barn. Evnen til å kontakte aktuelle instanser når du er bekymret for et barn/familie og evnen til å sette i gang gode tiltak i barnehagen».

Dette ser vi i sammenheng med Nordhaug (2018, s. 68) som beskriver handlingskompetanse ut fra sitt flytskjema (Fig 3.1). Skjema innebærer hvordan man skal handle og sitte i gang

tiltak i barnehagen dersom man har en nyoppstått bekymring for et barn. Flytskjema er knyttet til selve prosessen fra en bekymring oppstår og frem til man eventuelt tar kontakt med barneverntjenesten. Nordhaugs definisjon av handlingskompetanse kan knyttes opp til opplysningsplikten, dette fordi man er i det han omtaler som «rød sone». Bekymringer som er i rød sone gjør at man skal ivareta opplysningsplikten og melde saken videre til barneverntjenesten eller politi (Nordhaug, 2018, s. 78).

Som barnehageansatt er man lovpålagt å følge opplysningsplikt jf. Barnehageloven §22. Opplysningsplikten kan bli utløst av en rekke tilfeller, i vår oppgave gjelder det; når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt (Haug, 2019, s. 129). Emma er trygg på sin kompetanse når det kommer til å melde ifra om en eventuell bekymring;

«Jeg vet at jeg er lovpålagt å gjøre det i følge av opplysningsplikten, og kan saksgangen i dette».

Lovverket kan på en annen side sette barnehagelærere i en etisk vanskelig posisjon fordi man skal ivareta taushetsplikten, samtidig som man skal forholde seg til opplysningsplikten og alltid handle ut fra det som er til det beste for barnet (Tholin, 2021, s. 67-70). I slike saker kan etiske dilemma oppstå og sette foreldresamarbeidet på prøve. Glaser (2019, s.127) skriver at opplysningsplikten aktiveres i saker knyttet til vår problemstilling, foreldre skal ikke opplyses eller involveres, men de må likevel møtes med respekt og høflighet i etterkant. Veilederen «Til barns beste- samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten» (BLD & KD, 2009, s.20) bekrefter at man i noen tilfeller skal unngå å orientere foreldrene, dels fordi det kan hindre barneverntjenesten og politiet i å gi barnet (eller andre) tilstrekkelig beskyttelse, dels at det å orientere foreldrene kan svekke viktige bevis. I våre funn ser man at den etiske problemstillingen knyttet til foreldresamarbeidet er noe barnehagelærerne opplever som vanskelig. Det å skulle forholde seg til foreldre både før og etter i denne prosessen kan være tungt å stå i. Lena skriver at frykten for illsinnte foreldre er utfordrende.

Nordhaug (2018, s.85) skriver at barnehagelærere ofte kan kjenne på en lojalitet overfor foreldre, som gjør at de kan identifisere seg med situasjonen foreldre er i. Dette kan hindre barnehagelærer i å ta beslutninger som er til barnets beste. Likevel vektlegger informantene at evnen til å legge egne følelser til side og handle ut fra det som er det beste for barnet er det

som er sentralt i deres kompetanse, dette er også nedfelt i FNs barnekonvensjon; ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn (Forente nasjoner, 1989, artikkel 3).

«Så lenge det er barnets beste som er fokus, så blir det lettere å håndtere følelsene som kommer i etterkant, og det er lettere å stå i det når man igjen skal snakke med for eksempel foreldrene». - Julie

Aasen (2012) knytter handlingskompetanse til organisasjonskulturen i barnehage. Hun beskriver den som «sånn gjør vi det her hos oss» og vektlegger at man må være bevisst egne holdninger og verdier for å forstå vår egen handlingskompetanse og hvordan det påvirker vårt arbeid med barn i vanskelige livssituasjoner (Aasen, 2012, s.27). Aasens teori kan knyttes opp til barnehagelærers pedagogiske grunnsyn. Lillemyr og Søbstad (1993) definerer pedagogisk grunnsyn som “den virkelighetsoppfatning, de verdier og holdninger som ligger til grunn for pedagogisk virksomhet” (ref. i Gunnestad, 2019, s. 31). Det vil si at barnehagelærerens pedagogiske grunnsyn kan påvirkes og er i stadig endring ved at man tilegner seg ny kunnskap og økt kompetanse etter hvert som man får mer erfaring. Emma skriver;

«Mitt pedagogiske grunnsyn påvirker min handlingskompetanse i form av mine holdninger, kompetanse og evne til handling. I denne sammenheng tenker jeg at det også handler om det å «ville se» - med dette mener jeg å kunne både tro og forstå at dette kan skje rundt meg».

Som man ser påvirkes handlingskompetansen av flere aspekter. Likevel er det en grunnleggende essens at man har kunnskap og kompetanse nok til å kunne handle, for å ivareta barnets beste.

«Handlingskompetanse er viktig å ha, for jeg tror dessverre mange saker ikke blir meldt fordi personalet i barnehager har for lite kunnskap om hvor «lite» som skal til for at noe skal meldes, og hvordan man går frem». «I tillegg handler handlingskompetanse om motet i en selv, om det å tørre å stå opp for noen andre i vanskelige livssituasjoner». - Julie

For barnehagelærere kan det være en stor påkjenning og følelsesmessig belastning å stå i saker som innebærer å melde bekymring til barneverntjenesten. Julie skriver;

«En ting er å melde, og det skal man gjøre fordi det er barnets beste som er i fokus, men det gjør noe med en som person, og det er viktig at man får ventilere, gjerne sammen med nærmeste leder, og bearbeidet følelsene som kommer i forbindelse med dette».

Carson & Birkeland (2020, s.90) skriver at det er viktig at man kan tilby veiledning både på det som er bra og det som kan være utfordrende. Dette ser vi i sammenheng med Haug (2019, s.306) som skriver at veiledning knyttet til bekymringsaker kan sette barnehagepersonalet i stand til å takle konkrete situasjoner, og takle den følelsesmessige belastningen i arbeid med slike saker. For at barnehagepersonalet ikke skal vegre seg, bagatellisere eller bruke ulike forsvarsmekanismer mot realiteten er det behov for kunnskap og et godt fagmiljø hvor man kan ventilere og bearbeide følelsesmessige inntrykk (Haug, 2019, 308). Det kommer frem i vår undersøkelse at barnehagelærerne har god tilgang på veiledning på arbeidsplassen. Emma skriver;

«Vi har et veldig åpent og godt samarbeid innad i barnehagen der vi har jevnlig veiledninger av hverandre – både i ped. leder gruppen, men og med styrer og resten av personalet».

I tillegg trekker to av informantene fra barnehagen frem at de har et lavterskel treffpunkt i form av kommunalt ressursteam. Julie utdyper;

«Der kan vi ta opp saker vi er usikre på (anonymt), eller snakke om andre ting vi ønsker å lære mer om».

Dersom man føler at man har behov for mer veiledning enn det man får hos styrer eller barnehageeier, er det viktig at man kjenner til og benytter seg av andre faginstanser man kan henvende seg til. Våre informanter fra faginstanser opplever at barnehagelærere vet om hvor de kan henvende seg for å veiledning, men er usikker om det blir brukt;

«Kommunale hjelpetjenester for barn/unge er noe barnehagepersonalet vet om, men jeg er mer usikker på om de kanskje «venter og ser» litt for lenge?». - Anne

Barnehagen og barnevernet skal ha et felles mål; at barn skal få det bedre. Ansatte i barnehagen og i barnevernet har ulik kompetanse og profesjonsoppdrag. Dersom man får til et godt samarbeid mellom instansene, kan dette gi flere muligheter enn den enkelte instans

klarer alene (Haug, 2019, s.261). Om man ikke har opparbeidet et godt samarbeid med barneverntjenesten eller tilgang på kurs, trekker Ole frem et forslag til hvordan man kan “øve” opp kompetansen i barnehager, samt hvordan man kan styrke samarbeid mellom barnehager og ulike instanser;

«Jeg synes barnehager skulle hatt barnevernøvelser i personalgruppen på samme måte som de har brannøvelse. Mer sannsynlig at de må prøve på kommunikasjon mellom assistenter, barnehagelærere, avdelingsleder og styrer, og utad mot PPT evt NAV og barnevern».

Dette funnet mener vi er viktig å løfte frem, da våre informanter sier at tema er vanskelig å få øvd seg på og at vi ikke kan få nok kunnskap og kompetanse på dette området. Som nevnt i kapittel 4.2.3 finnes det flere instanser som tilbyr både veiledning og kompetanseheving, som for eksempel kommunale ressursteam, Statens barnehus, RVTS, Stine Sofie stiftelsen, Redd barna, Snakkemedbarn.no og NOK. Stine Sofie stiftelsen (2021) retter seg spesielt mot barnehager og tilbyr kompetanseheving i form av kurs og verktøy man tar med tilbake til barnehagen for å bringe videre ny kunnskap til resten av personalet (SSS, 2021). Kjennskap til de ulike instansene mener vi er svært viktig fordi det kan bidra til støtte, trygghet, økt kunnskap og økt kompetanse for barnehager i hele landet. Et tett samarbeid mellom barnehager og ulike instanser kan bidra til at terskelen for å henvende seg for råd og veiledning blir lavere og tilliten større.

Ole skriver;

«Barnehagene har ulik kompetanse i samarbeid, men det har vært en positiv utvikling».

Vi tror at den positive utviklingen i barnehager blant annet kan skyldes økt fokus på tema, mer tilbud om veiledning og kompetanseheving fra ulike instanser. Barnehagelærerne skriver at etter hvert som de har fått mer kunnskap og erfaring er de blitt tryggere i sin jobb, vurderingsevne og handling.

«Etter hvert som årene har gått har jeg fått mer kunnskap om hvordan og hvorfor vi gjør som vi gjør. Jeg har lært meg å være realistisk, er modigere og rett og slett tøffere i mine handlinger». - Julie

7.3 Hva hindrer oss i å handle?

Som vi har trukket frem i drøftingen av barnehagelæreres kompetanse i å avdekke og melde bekymring, opplever informantene ulike utfordringer som kan hindre at utsatte barn blir oppdaget og bekymringsmeldinger sendt. I undersøkelsen fikk informantene fra barnehagen spørsmål om hva de ser på som utfordrende i dette arbeidet. Her trekker de frem blant annet frykten for å gjøre feil, utfordringer med foreldresamarbeidet i etterkant, og at man ikke alltid har noen rettigheter til å få vite noe om saken når den er lagt i hendene på barneverntjenesten. Anne fra faginstansene skriver i tillegg at barnehagelærere kanskje har litt for lite tro på seg selv, og mangler trygghet i å stole på det de ser og registrerer. Fra faglitteraturen trekkes det spesielt frem identifisering med foreldre og det å tørre å tro som viktige grunner til at saker ikke blir meldt til barneverntjenesten.

Emma trekker frem frykten for å gjøre feil med tanke på det videre foreldresamarbeidet, og samtidig det å skulle ta avgjørelsen om når det er «alvorlig nok» til å melde fra. Dette kan være utfordrende fordi det å melde feil kan komme til å skade en familie uten grunn, og i redsel for å ta feil kan vi se etter årsaker som er mer akseptable (Nordhaug, 2018, s.87-88). Nordhaug (2018, s.87) peker også på at barn kan lyve og fantasere, det kan gjøre at vi i stedet for å tro på det barnet sier kan vi avfeie det med at barnet dikter opp. Dette kan føre til at barn som prøver å be om hjelp, ikke blir hørt. Her er det avgjørende hvilke holdninger vi har; om vi klarer å se barn som subjekt (Bae, 2007) og møte dem med respekt som sensitive voksne.

I tillegg kan barn som lever med vold eller seksuelle overgrep utvikle en atferd som oppleves som vanskelig for barn og voksne rundt seg. Hvis man da fokuserer på atferden og eventuelle diagnoser, fremfor å utforske hva som ligger bak, kan man fort overse barn som er utsatt. Da kan man lett legge fokuset på at det er synd på foreldrene som har «vanskelige barn», i stedet for at man klarer å se det faktum at barnet kan være utsatt for vold eller seksuelle overgrep (Nordhaug, 2018, s.86). Barnehagelærere kan dermed føle en lojalitet overfor foreldre som gjør at de kan identifisere seg med situasjonen foreldre er i (Nordhaug, 2018, s.85). Ole bekrefter at lojalitetsproblemer og identifisering kan være utfordrende for barnehagelærere som står i en bekymringssituasjon;

«Barnehageansatte vet mye om hva som foregår i familiens liv. Mye mer enn det foreldre vet. Det gir ansatte i barnehage lojalitetsproblem ved evt melding. De har en lojalitet

til foreldre sine vansker, og når det kan være konflikt i barns behov og foreldre sitt liv, kan den ansatte streve med lojalitet».

Som nevnt over, så uttrykker Emma at det eksisterer en frykt for hva en bekymringsmelding vil gjøre med relasjonen til foreldre og barn. I alvorlige saker om vold og seksuelle overgrep, skal ikke foreldre informeres om at barnevernet kontaktes, fordi det kan hindre barneverntjenesten og politiet i å gi barnet (eller andre) tilstrekkelig beskyttelse, og svekke bevis (BLD & KD, 2009, s.20). Dette gjør at all kommunikasjon med foreldre foregår etter meldingen, da foreldre får vite hvem som har meldt bekymring. Her vil et grunnleggende godt foreldresamarbeid bygget på gjensidig respekt og tillit, gjøre det lettere å møte foreldrene i etterkant (Glaser, 2019, s.128). Julie synes også at foreldresamarbeidet i etterkant av bekymringsmeldingen er utfordrende;

«Det mest utfordrende synes jeg er det som skjer i etterkant av en bekymringsmelding. Da må man forholde seg til saken, både nærme (foreldre og barn) og på avstand, da man har lagt saken i hendene på andre, og man har ingen rettigheter som å få vite noe om hvordan saken er».

Når barnevernet mottar en bekymringsmelding, skal de senest innen tre uker gi barnehagen tilbakemelding om at meldingen er mottatt, og hvorvidt det er åpnet undersøkelsessak (Barnevernloven § 6-7a). Dersom det er nødvendig med opplysninger om tiltak av hensyn til videre oppfølging av barnet i barnehagen, eller hvis foreldre gir samtykke, åpnes det opp for et samarbeid mellom barnehage og barnevern (Haug, 2019, s.273). Siden man ikke kan kreve informasjon fra barneverntjenesten, kan det oppleves som utfordrende å legge saken i hendene på noen andre. Anne er usikker på hvordan barnehagelærerne blir møtt i kontakten med barnevernet;

«De vet hvem de kan kontakte, men jeg vet ikke om de blir trygget når de henvender seg eller at de f.eks får tilbakemelding fra barnevernet hvis de henvender seg der».

Med tanke på at det er barnets beste som skal være i fokus både i barnehagen og hos barneverntjenesten (Barnehageloven, 2005, § 3, og Barnevernloven, 1992, § 4-1), så er det viktig med et godt samarbeid mellom instansene. Dersom man får til et godt samarbeid mellom instansene, kan dette gi flere muligheter enn den enkelte instans klarer alene (Haug, 2019, s.261).

Et godt samarbeid mellom instansene vil altså kreve både gode tilbakemeldinger fra barneverntjenesten, og god kompetanse og trygghet hos barnehagelærerne. Som Anne skriver i avsnittet over, så mangler kanskje barnehagelærere trygghet i å stole på det de ser og registrerer. Dette ser vi i sammenheng med det Nordhaug (2018, s.85) skriver om å identifisere seg med foreldre som nevnt tidligere i dette kapitlet, og Haug (2019, s.33) som skriver at hvis man ikke tror, tenker over og snakker om at det finnes foreldre som svikter barna sine, vil muligheten for å oppdage at noe er galt, reduseres betraktelig. Derfor er det altså avgjørende at man som barnehagelærer klarer å se, og stole på det man registrerer, for å kunne avdekke og deretter melde bekymring for barn som er utsatt for vold eller seksuelle overgrep.

8.0 Avslutning

Arbeidet med oppgaven har vært spennende, lærerik og til tider tung. Tung fordi vi kjenner at hjertet brister for barn som opplever denne form for omsorgssvikt. Formålet med oppgaven var å få et innblikk i hvilke kompetanse som finnes ute i barnehagefeltet knyttet til vårt tema, vold og seksuelle overgrep. Vår problemstilling ble derfor utformet slik; «Hvilke kompetanser har barnehagelærere knyttet til å avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?». Valg av kvalitativ metode gjorde at vi måtte begrense antall informanter og vi presiserer igjen at våre funn ikke vil være representative for alle barnehager i landet. Vi ser at kompetanse innenfor observasjon, samtale med barn, relasjoner, fagkunnskap og trygghet er noe som barnehagelærerne og faginstansene løfter frem som spesielt viktig i arbeidet. Ut fra våre funn fremstår det at informantene fra barnehagene har grunnleggende god kompetanse, de kjenner til lovverket og vet hvor de kan søke råd og veiledning. Samtidig viser informantene evne til refleksjon når det settes ord på hva som er utfordrende i arbeidet knyttet til å avdekke og melde bekymring til barneverntjenesten. Likevel er samtlige informanter tydelig på at dette er et tema man aldri kan få nok kompetanse i, og at det er behov for kompetanseheving. Å få innblikk i faginstansenes tanker om barnehagens kompetanse har vært spennende å sammenligne med barnehagelærernes egen oppfattelse. Ole påpeker som sagt i vår drøfting at barnehager har ulik kompetanse, men at det har vært en positiv utvikling. Dette kan tyde på at man er på rett vei, men at det likevel er behov for økt fokus og kontinuerlig kompetanseheving for å ivareta barn i vanskelige livssituasjoner. Setter man enda mer fokus på kompetanseheving kan man ta utviklingen til nye høyder. Barnehagelærere og resten av personalet i barnehagen kan med dette bli enda mer

kompetent til å både avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep.

Ved å arbeide med denne oppgaven har vi sett verdien av å kjenne til lovverket og ulike verktøy som man kan bruke for å avdekke og melde bekymring til barneverntjenesten. Vi har også lært mye om hvordan vårt pedagogiske grunnsyn og syn på barn påvirker evnen til å fange opp utsatte barn og handle hensiktsmessig. En videreføring av denne oppgaven kunne vært å se på hvordan man kan styrke samarbeidet mellom barnehager og ulike instanser, for å bli enda bedre på å ivareta barnets beste.

9.0 Litteraturliste

- Bae, B. (2007, 10. Januar). Å se barn som subjekt: noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehagen. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-so-m-subjekt---noen-konsekvenser/id440489/>
- Barnehageloven (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Barnevernloven (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) & Kunnskapsdepartementet (KD) (05.08.2009). «Til barns beste- samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten». Veileder. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/til-barnets-beste---samarbeid-mellom-barnehagen-og-barneverntjenesten.pdf>
- Bergsland, M.D & Jæger, H (red.). (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Cappelen Damm AS.
- Carson, N. & Birkeland, Å. (2020). *Veiledning for barnehagelærere*. (4.utgave). Cappelen Damm AS.
- Christoffersen, L & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Abstrakt forlag AS.
- Drugli, M.B. (2019). *Liten i barnehagen*. (3.utgave). Cappelen og Damm AS.
- Folkehelseinstituttet. (2020, 2.januar). Vold og seksuelle overgrep. <https://www.fhi.no/nettpub/hin/skader/vold/>
- Forente nasjoner. (1989). *FN's konvensjon om barns rettigheter*. Hentet fra FN's konvensjon om barns rettigheter: Vedtatt av de Forente-nasjoner 20. november 1989; Ratifisert av Norge 8.januar 1991 (Rev. Oms. Mars 2003 med tilleggs protokoller): https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Glaser, V. (2019). *Foreldresamarbeid – Barnehagen i et mangfoldig samfunn*. (2.utgave). Universitetsforlaget.
- Gunnestad, A. (2019). *Didaktikk for barnehagelærere - en innføring*. (2.utgave). Universitetsforlaget.
- Haug, K. H. (2019). *Barnevern for barnehagefolk. Innføring i arbeid med barnevern i barnehagen*. Universitetsforlaget.
- Hennum, B.A & Østrem, S. (2016). *Barnehagelæreren som profesjonsutøver*. Cappelen Damm AS.

- Johannessen, A, Tufte, P.A & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (5.utgave). Abstrakt forlag AS.
- Killèn, K. (2017). *Forebyggende arbeid i barnehagen - samspill og tilknytning*. (2.utgave) Kommuneforlaget.
- Lundestad, M. (2021). *Ledelse av team i barnehagen*. I Skogen, E. (red.), Haugen, R. Lundestad, M. & Slåtten, M.V. (2021). *Å være leder i barnehagen*. (3.utgave, s. 74-97). Fagbokforlaget.
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2017). *Observasjon og intervju i barnehagen*. (4.utgave). Universitetsforlaget.
- Nordhaug, I. (2018). *Kva ser vi, kva gjer vi?* Fagbokforlaget.
- Nordhaug, I. (2021). *Barn som lever med omsorgssvikt, vold eller seksuelle overgrep*. I Hvidsten Borthne, B.I (red.). (2021). *Spesialpedagogikk i barnehagen*. (2.utgave, s. 73-87) Fagbokforlaget.
- Nygren, P. & Fauske, H. (2010). *Handlekompetence og ideologi – individ, proffession og samfund*. Dansk psykologisk forlag.
- Rienecker, L. & Stray Jørgensen, P. (2013). *Den gode oppgaven - Håndbok i oppgaveskriving på universitet og høyskole*. (2.utgave). Fagbokforlaget.
- Stine Sofies stiftelse (2000). Stine Sofie barnehagepakken (2021)
<https://www.stinesofiesstiftelse.no/hva-vi-gjor/stine-sofie-barnehagepakke>
- Straffeloven (2005). Lov om straff. LOV-2005-05-20-28. Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>
- Tholin Ryjord, K. (2021) *Profesjonsetikk for barnehagelærere*. (2.utgave). Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen for barnehagens innhold og oppgaver*. <https://www.udir.no/rammeplan>
- Aasen, W. (2018) *Teamentledelse i barnehagen*. (2.utgave). Fagbokforlaget.

10.0 Vedlegg

10.1 Vedlegg 1: Informasjonsskriv til barnehagelærere

Til barnehagelærere.

Informasjon til deg som informant i vår bacheloroppgave:

Vi er to studenter på barnehagelærerutdanningen ved HVL som skriver bacheloroppgave om tema vold og seksuelle overgrep. Barn i vanskelige livssituasjoner har behov for trygge og kompetente voksne, derfor ønsker vi å undersøke kompetansen hos pedagogiske ledere. Vi ønsker å belyse hvilke kompetanse pedagogisk leder har knyttet til å avdekke og melde bekymring til barneverntjenesten. Din stemme er viktig for oss og vi håper du tar deg tid til å svare på undersøkelsen.

Vår problemstilling for oppgaven er:

Hvilke kompetanse har personalet knyttet til å avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?

Om undersøkelsen:

Vi har utformet et kvalitativt spørreskjema med åpne spørsmål, som vi håper du vil ta deg tid til å svare på. Undersøkelsen er anonym og dine svar som informant vil ikke kunne identifiseres av oss studenter. Våre data blir behandlet på en forsvarlig måte i form av at vi bruker SurveyXact, et godkjent program av HVL. Datamaterialet vil bli slettet når prosjektet er avsluttet. Undersøkelsen er frivillig, og du kan når som helst velge å trekke deg. Som informant har du taushetsplikt og må ikke oppgi informasjon om enkeltbarn og situasjoner. Vi vil presentere våre funn i ferdig bachelor oppgave, den kan sendes i sin helhet etter vurdering til deg som informant dersom det er ønskelig.

Vi velger å legge ved spørsmålene slik at du kan forberede deg:

- *Hva er dine tanker vedrørende vår problemstilling?*
- *Hva vil du fremheve som viktigst når du arbeider med barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?*
- *På hvilken måte bruker du observasjon i barnehagehverdagen for å oppdage barn som lever i vanskelige livssituasjoner?*
- *Hvordan opplever du din kompetanse i å avdekke omsorgssvikt i form av vold og seksuelle overgrep?*
- *Hva ser du på som utfordrende i dette arbeidet?*
- *Hvordan opplever du din kompetanse knyttet til å melde bekymring til barneverntjenesten?*
- *Hva ser du på som utfordrende i dette arbeidet?*
- *Kan du skrive noe om hva du legger i begrepet handlingskompetanse?*

- *Hvordan påvirker ditt pedagogiske grunnsyn din handlingskompetanse?
- Hvordan har dette endret seg etter hvert som du har fått mer erfaring?*
- *Har du tilgang på veiledning eller vet du hvor du kan henvende deg for å få veiledning?*
- *Er det noe du ser på som viktig som vi ikke har stilt spørsmål om?*
- *Hvordan opplevde du å svare på denne undersøkelsen?*

Vi håper du tar deg tid til å svare utfyllende på denne undersøkelsen slik at vi får samlet inn mest mulig data.

Med vennlig hilsen

[Redacted signature]

10.2 Vedlegg 2: Informasjonsskriv til faginstanser

Til faginstans.

Vi er to studenter på barnehagelærerutdanningen ved HVL som skriver bacheloroppgave om tema vold og seksuelle overgrep. Barn i vanskelige livssituasjoner har behov for trygge og kompetente voksne. Derfor undersøker vi kompetansen i barnehagefeltet. Ditt bidrag kan hjelpe oss til å belyse vår problemstilling fra flere synsvinkler, din stemme er viktig for oss.

Vår problemstilling for oppgaven er:

Hvilke kompetanse har personalet knyttet til å avdekke og melde bekymring for barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?

Om undersøkelsen:

Vi har utformet et kvalitativt spørreskjema med åpne spørsmål, som vi håper du vil ta deg tid til å svare på. Undersøkelsen er anonym og dine svar som informant vil ikke kunne identifiseres av oss studenter. Våre data blir behandlet på en forsvarlig måte i form av at vi bruker SurveyXact, et godkjent program av HVL. Datamaterialet vil bli slettet når prosjektet er avsluttet. Undersøkelsen er frivillig, og du kan når som helst velge å trekke deg. Som informant har du taushetsplikt og må ikke oppgi informasjon om enkeltbarn og situasjoner. Vi vil presentere våre funn i ferdig bachelor oppgave, den kan sendes i sin helhet etter vurdering til deg som informant dersom det er ønskelig.

Vi velger å legge ved spørsmålene slik at du kan forberede deg:

- *Hva er dine tanker vedrørende vår problemstilling?*
- *Hva vil du fremheve som viktigst når man arbeider med barn som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep?*
- *Hva tenker du er barnehagens viktigste kompetanse i å avdekke omsorgssvikt i form av rvold og seksuelle overgrep?*
- *Hvordan opplever du barnehagepersonalets kompetanse i samarbeid med ulike faginstanser?*
- *Opplever du at barnehagelærere vet om og kan søke råd og veiledning hos ulike faginstanser?*
- *Kan du skrive noe om hva du legger i begrepet handlingskompetanse?
- Hvordan tror du holdninger og verdier kan påvirke handlingskompetansen hos barnehagepersonalet?*
- *Er det noe du ser på som viktig som vi ikke har stilt spørsmål om?*
- *Hvordan opplevde du å svare på denne undersøkelsen?*

Vi håper du tar deg tid til å svare utfyllende på denne undersøkelsen slik at vi får samlet inn mest mulig data. Link til undersøkelsen kommer i egen mail fra SurveyXact.

Med vennlig hilsen

